ÉPÍTÉSZET • KÖRNYEZET • TÁRSADALOM • a Kós Károly Egyesülés folyóirata

ORSZÁG ÉPÍTŐ

2010/4

MAKOVECZ IMRE 75 ÉVES

MAKOVECZ IMRE 75 ÉVES

ORSZÁG ÉPÍTŐ

2010/4

KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS

Makovecz Imre 75 éves 2
Kampis Miklós 75. születésnapjára 6
Makovecz Imre: Múltátalakítóknak 7
Makovecz Imre: Turi Attila könyvéhez 8
Kőszeghy Attila: Beszélgetés Turi Attilával életmű-bemutató könyvéről 10
Szűcs Endre: Sopron belvárosi térburkolatok 12
Ábel Flóra: Engelmann Tamás tetőtéri távlatai 16
Sánta Gábor: Az Ezer Linga folyóágyak képei 22
Czégány Sándor: Családi ház 24
Müller Csaba: Radnótfája, református imaház 25
Hozzászólások a 2010. évi Országos Főépítészi Konferencián
Sáros László 26
Bodonyi Csaba 27
Horváth Zoltán: Ravatalozó, Lajosmizse 31
Bodonyi Csaba: Mádi Royal borászat 32
Salamin Ferenc – Erhardt Gábor: A Vay-kastély helyreállítása, Golop 36
Kőszeghy Attila és Oláh Márton épületei 40
SÁROS és Társa Bt., Pusztai Róbert: Társasház, telki 42
Jánosi János: Füzér, mezőgazdasági épületek 44
Csernyus Lőrinc: Makó, Kálvin téri iskola 46
Tóth Péter: „Elsődrámás" építész lettem 48
Papp Tamás: Waldorf-óvoda, Kecskemét 50
Füzes András: Akvarellek 52
Varga Csaba: Sz.-ház, S.-ház 54
Illyés Zsuzsa: Kertrészletek 56
Magyar arany Japánban • Szűcs Endre beszélgetése Lukácsi Lászlóval 58
Budapest sem Dubai (szerkesztői széljegyzet) 60
Ertsey Attila: A városkép áthangolása 61
Bende Csaba: Titkos alagút, bombasztikus dísztribün Sztálin-szoborral 62
Kőszeghy Éva – Kőszeghy Csanád: Bérlakásépítést a vidék szakembereinek 64
Átlagos is kell? • Nyílt levél az Egyesülés tagjainak és vándorainak 67

A címlapon: Makovecz Imre, Kolozsvár, ref. templom, részlet (Riesz Abigél)
A hátsó borítón: Makovecz Imre: Makó, buszpályaudvar (Kovács Pál)

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ÉPÍTÉSZET • KÖRNYEZET • TÁRSADALOM
A Kós Károly Egyesülés folyóirata • 21. évfolyam • ára 650 Ft

A 75 ÉVES MAKOVECZ IMRE KÖSZÖNTÉSE

Megismételhetetlen percek.

Néhány napja köszöntöttük a hetvenöt éves Kampis Miklóst, és máris újabb ünnepre készültünk.

A Kiscelli Múzeum templomtere a hely, amely nem nagyítás által mérhetetlen. Évszázadok egymásra vésett mintázataival, fraktál-módra határtalan. Rokona a Makovecz-tereknek.

A hetvenöt éves Makovecz Imre köszöntése megtörtént. Alkalom volt arra, hogy a mérhető kor életművét rengeteg jelzővel felszerelt díszbeszédek túlcukrozzák.

Ám itt nem működtek az ilyenféle gesztusok. A szűkkörűre szánt találkozó néhány száz vendége szinte Fellini *Nyolc és fél* filmje kifehéredő képsorának szereplőjévé vált. Évtizedes kapcsolatok átmosódtak az önmagunkban való számvetések és feloldozások pillanataiban.

Bús Balázs polgármester a földi történésekre rendezte a gondolatait.

A Művészeti Akadémia és önmaga részéről Fekete György egykori és mai szavaival építette fel az ő Makovecz-képét. Schmitt Pál köztársasági elnök barátként a konfliktusokat vállaló embert formázta meg.

Lévai Anikó és a NATO-programja miatt külföldön tartózkodó Orbán Viktor miniszterelnök köszöntő sorait Sunyovszky Szilvia olvasta fel. A teljes szöveget közreadjuk. Vándorainknak szóló halk üzenetben utalva a levél kiegyensúlyozottságára mértéktartására és pontosságára.

A Kós Egyesülés tagjainak és vándorainak ajándéka a megépítésre váró felsőkrisztinavárosi Makovecz-templom tervén látható angyal, amelyet Kun Éva formált meg majd' másfél méteres kerámiaszoborként.

Nem feledkezhetünk meg az Egyesülés vándorainak kora délutáni elő-köszöntőjéről sem.

MINISZTERELNÖK

Tisztelt Makovecz Úr!
Kedves Imre bátyánk!

Vajon valakinek, aki folyton alkot, teremt, vagyis naponta újjászületik, meg lehet-e, meg kell-e határozni a korát? Az évek alighanem csak arra jók, hogy útjelző kövekként álljanak az élet mellett: sosem a rajtuk lévő szám, hanem a helyes irány a fontos.

Az évek öröme az, ha mások tartják számon helyettünk, s amikor ismét fordul egyet a naptár, kapunk egy kis időt ajándékba: lehetőséget a szeretet kinyilvánítására, a hálára. Ezt a hálát, tiszteletet, szeretet és megbecsülést kívánjuk most az ünnepeltre zúdítani, tudva tudván, hogy szálfa egyenesen megáll a súlya alatt. Mert hát hogy is állhatna másként az, ki a föld mélyéből és az égiektől nyeri energiáit, és e kettő találkozási pontjába emeli épületeit, melyek a természetben gyökereznek, és a természetfelettibe kapaszkodnak.

A születésnapon velünk mondanak köszöntőt a határon innen és túl álló házak, templomok, iskolák és sportcsarnokok. S köszöntenek a magyarok, akiknek egy-egy Makovecz-alkotta tér az otthonuk, a munkájuk, a közösségi életük színtere.

Őszintén reméljük, hogy az ünnep jóbarátok társaságában telik. Némi kötelező bosszankodással, morgolódással, de idén talán bizakodóbban, reményteljesebben, kevesebb panasszal a világ és az ostobaság ellen. Kérjük, hogy még sokáig szembesítsen bennünket azzal, amivé válnunk kell: egy hivatása tudatában lévő, múltjára büszke, jövőjét tisztességgel, békességgel, művelten élő nemzetté.

Kívánunk további sok lélek- és országépítő erőt az élethez, mely szép és kacskaringós, mint a mádéfalvi tulipános minta. És kívánunk mindig továbblendítő kedvet az alkotáshoz, az újabb esztendőkhöz, a folytatáshoz!

Isten éltesse!

Budapest, 2010. november 11.

Lévai Anikó

Orbán Viktor

Fent, szemközt és az előző oldalpáron: Kovács Pál felvételei

KAMPIS MIKLÓS 75. SZÜLETÉSNAPJÁRA

Bár semmi különös nem mutatkozott, amikor 1993 őszén elindítottad a 3 éves Szabad Oktatási Fórumot, nagy lelkesedéssel, buzgósággal, egyben nagy türelemmel, alázattal és végtelen szeretettel vezettél minket egy olyan meredek útra, amit elképzelni sem tudtunk volna. Lassan, finoman, észrevétlenül kelt életre bennünk egy más világ, ahol egy másfajta gondolkodás uralkodik, mintha a saját belső terünk kitágult volna, és a teljes létünk új formát kapott volna. Félelmetes, és kétségbeejtő de egyben gyönyörű, fényenergiával átitatott világ.

Igaz, azóta nem hódítottunk nemzeteket, nem dicsérnek királyok, nem irányítunk hatalmas gazdaságokat, különösebben sikeresek sem lettünk, mestereknek sem mondhatjuk magunkat, 2010. november 12-én mégis megakad bennem a lélek, és azt kívánja neked mondani: *nem volt hiábavaló, amit tettél!*

Személyesen mindenkivel aki most itt áll előtted, örök szövetséget kötöttél. Eddig láthatatlan volt ez a szövetség, de ma felelevenítjük és megjelenítjük e világban is. Egyben kérjük: folytasd, amit eddig csináltál, nemcsak nekünk, hanem főleg azoknak, akik még nem ismerték fel e szövetség hatalmas erejét.

Isten éltessen sokáig!

Grekofski Nathalie

MÚLTÁTALAKÍTÓKNAK

Makovecz Imre

Nekem, 75 éves embernek már nem az a dolgom, hogy értelmezési és rejtett értékelő vitákban részt vegyek.

Egyszerűen: nem érdekel, nem érdekelhet a *posztorganikus** megnevezés, vagy a *cool* és egyéb kétértelmű magatartások elemzése.

Engem még mindig az élet érdekel az öregség szűkös keretei között.

Mit jelent ez?

Dunaszerdahely, Zseliz, Királyhelmec, Csíkszereda, Csenger érdekel.
Azok a városok, települések, ahol különböző okok miatt a történelmi központot földig rombolták, hogy a múltat eltöröljék, hogy az elegancia, a nyugodt polgári lét rekvizítumai eltűnjenek. Ott van dolgom.

Új életet kell építeni a semmi helyén úgy, hogy elővesszük a régi képeket, bejárjuk a vidéket és a múlt metamorfózisát letesszük a leromboltak helyére. Ez hosszú, szívós munkát igényel, és a megrendelő város, község következetes, értő támogatását, akaratát.

És még valamit:

Mi kell ahhoz, hogy átalakítsuk a múltat?

1. Mikor odahívnak, a semmit látjuk és a semmit körülálló lakótelepet. A lakótelep ablakaiból a semmi látható.
2. A semmi helyén 1920-ban még iparos, kereskedő utcák, terek, emberek, kocsik, süt a nap, az üzletportálok pompái kihúzva. Élet van a semmi helyén.
Ezt a történelmi eleven tablót úgy ismerjük meg, hogy archívumokból, könyvekből régi fényképeket nézünk.

És most jön a neheze.

Nem a régit akarjuk megépíteni, hanem a hamis történelem pusztításainak helyén új életfeltételeket szeretnénk biztosítani azzal, hogy új utcákat, tereket tervezünk a régi építészek és a környezet archívumainak segítségével. Sok fényképet mutatok Dunaszerdahelyről, ahol a koholt vádak alapján leváltott polgármester, Pázmány Péter és testülete megbízásai alapján a város közepén, rombolás után felépített lakótelepből újra várost építettünk.

Az élő építészet szemlélet, akarat és szembeállás a pusztítás szellemével.

Én nem tudom, mi a posztorganikus, kedves Wesselényi uram!

*Szerkesztői széljegyzet • Makovecz Imre létszemlélete és építészete Kodolányi soraival rezonál: „Van egy hierarchia a létben, amelynek léteznek szellemi, lelki és anyagi szintjei, és mi ezek között föl-le szánkázunk. Törekszünk egy felső valóság, középpont felé, hogy ne ragadjunk bele a széteső anyagba." Innen közelítve aligha feltételezhető lényeges szellemi és építészeti áramlat építmények felszíni anyagán, annak struktúráján át.
Wesselényi-Garay Andor *Posztorganikus építészet – a kortárs magyar építészet új fejezete* címmel arról írt az *Országépítő* 2009/3 számában, hogy az organikustól a posztorganikus felé elmozduló építészeti kísérleteket érzékel, amelyeknél jellemző a téglafelületek dominanciája.
Megállapítja, hogy a kísérletezők „Makovecz Imre politikai ellenállását feladva – lévén hogy eltűnt az ellenség" – olyan gyakorlatot űznek, amely „konformmá tehető egy történelmi kis- vagy akár nagyváros környezetében is."
Csakhogy Makovecz nem politikai kurzusokkal, hanem mindenféle pusztítással állt és áll szemben. Egyébként a korrupció legmélyéig süllyedt politikai-gazdasági elit országárulása bőven adhatott okot – nem éppen politikai nézetek tekintetében – a tiltakozásra.
„A tégla extenzív használatával leírható" és a politikai ellenállást feladó „Wesselényi-posztmodernek" meglepve tapasztalhatják: bár fel sem merült, hogy bármit feladjanak, új építészetelméleti miliőbe sodródtak. Úgymond nem rekedtek meg az organikusságnál és a politikai ellenállásnál.
E kettő közötti titkos összefüggés lehet az oka, hogy egyetlen fővárosi épület tervezésére sem kapott önkormányzati megbízást Makovecz Imre. Sajnos így nehéz bizonyítani, hogy az organikusság nem tehető városi építésre konformmá. Komoly dilemmát jelentene, ha kiderülne, hogy e meg nem rendelt és meg nem épült házak tetőtől talpig posztorganikusság-gyanús téglaburkolatot kaptak.
A siker titka Brecht szerint is a provokáció.

TURI ATTILA KÖNYVÉHEZ

Makovecz Imre

Dénes György felvétele

Amikor előszóhoz kezdek, a múlt képeinek kavargó, eleven világában kell valahogy afféle rendet teremteni, hogy mint egy tájban menni és eligazodni tudjak. Hát igen. Pilisi Parkerdő, visegrádi kiránduló központ, drága Madas László, aki befogad és kenyeret, munkát ad.

Két ember fér el a szobácskában szűkösen, s a kíméletlen megszállás éveiben a 70-es évek végén egy sovány, szőke, húszéves fiatalember beállít egy szép nő kíséretében, s azt mondja, azért jött, mert azt szeretné csinálni, amit én. Turi Attila.

Ennyi, és nem több, amiből történet alakul. Ki tudja előre, hogy lesz-e történet ebből, hiszen sok kezdet van végkifejlet nélkül. Mire Attila jött, addigra már több generációval, hasonló kezdetek után eleven életet éltem Sárossal, Gerlével és a többiekkel, s azokkal nem, akik elmentek egy idő után. Ki ezért, ki azért, s most tanszékvezetők, sztárépítészek, stb. Az aura egyre nagyobb lett. Párizstól, Kassán át Honoluluig. Nem büszkeséggel tölt el ez a kör, hanem ez a jellemzője a történetnek – egyik oldalról.

A másik oldal egyre beljebb húzódik a középpont, az együttműködés, az élő építészet új tartalma, formavilága felé. Turi ide tartozik. Barátom, támaszom, egyik, talán a legfontosabb ember lett, aki egyre több feladatot vállal át tőlem, és megerősít a vénülés gyengeségeivel szemben. Nem panaszt és bírálatot kapok tőle, mint még sok más fiataltól, hanem felelősséget, derűt és hűséget.

Egy előszóba nem illik a hűség, a derű, a felelősség tartalmáról, szellemi és életbeli tartalmáról elmélkedni. Így ez elmarad. Turi Attiláról szól ez a könyv, ennyit le kellett írnom.

Turi Attila házai megidézik a 60-as évek nagyszerű építészeinek családi házait, Hofer, Jánossy, Zalaváry és a többiek illegális világát, s ezt a rejtett minőséget áthatja Wright, H. van den Velde, s a makonás légkör.

Derűs, egészséges Turi építészete. Kérem, nézzék jó szívvel, bizalommal ezt a könyvet, és csodálkozzanak, ahogy én is: mi lett harminc év alatt a néhai húszéves fiatalemberből.

Budapest, 2009. október 20.

CSALÁDI HÁZ, BUDAPEST XII. kerület

Túri Attila

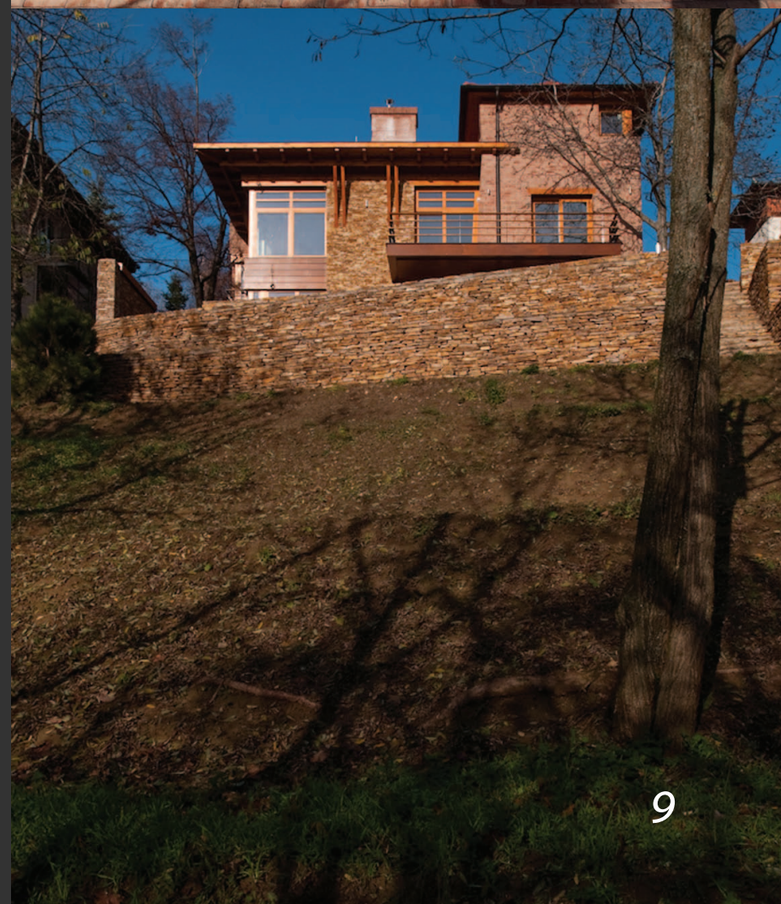

A hegyvidék csendes zsákutcájának végén fekvő telek közvetlenül határos az erdővel. Az erősen lejtős telek beépítése a szigorú helyi szabályozás betartása mellett kalandos feladatnak számít. A 30%-os lejtés miatt az utcai szinten kialakított bejárat és gépkocsitároló a tetőtérbe került. Az alaprajzi szervezés egy utcára merőleges keleti hosz-szárnyra és a garázst is magába foglaló négyzetes tömegre tagozódik, melyet a nappali kétszintes tere fog össze. A bejárat és a lépcső a két tömeg között húzódik, mintegy külső térben vezet. A kompozíció szerkesztési középpontja a nappaliban elhelyezett kandalló a kőburkolatú kéménnyel.
A homlokzati kialakításban a környezetben látható sziklák inspirálták a homlokzatalakítást. A bejárati híd mellett, a keleti homlokzaton és a nappali középtengelyeiben kialakított sziklaszerű kőszálak tagolják a Rőben tégla falburkolatot. A homlokzat az északnyugati saroknál a garázs mellett Finnforest lemez burkolatra vált, melyet az ácsszerkezet gerendái tagolnak.

Beszélgetés Turi Attilával életmű-bemutató könyvéről

Kőszeghy Attila

Kőszeghy Attila: 2010. október 19, Turi Attila első könyves építész könyvbemutatója. Ferencz István köszöntőt írt, nagyméretű szavakkal, egészen nagyra becsüléssel. Szépeket írt.

Turi Attila: Csak tapogatta a könyvet, aztán megállapította, hogy 2004. október nyolcvankettedikén elmulasztottam a művezetést, minthogy az aznap készült téglafugák találkozása nem stimmel.

Ahogyan az erősségeid kifejtő szövegek „kifugázásánál". Szerettem volna érzékelni valami nagyívű rajzolatát annak, hogy egy kicsit túlbonyolított formavilágtól eljutottál valami letisztult, egységbe szövődő sokféleségig.

Megkeresett két fiatalember, akik DVD-készítő gyárat kívántak építeni. Látták egy családi házam, tetszett nekik, Bizarr dolog, hogy egy családi ház alapján keresik az embert egy gyár megtervezésére, még bizarrabb, hogy azért is kerestek, mert látták, hogy az a látott családi ház kővel volt burkolva, nekik pedig kőbányájuk lévén, a kő nekik ingyen van, a DVD gyárat kővel akarták burkolni. Gondolták, szépet tudok a köveikből csinálni.

Két profi szervező, energikus vállalkozó megvett egy telket, 15 %-os lejtővel, helyezzek rá egy olyan gyárat, amely földszintes technológiát kíván. Előadtam, hogy ez a telek elvben tök alkalmatlan, de egy módon meg tudom csinálni, ha a házat betoljuk a terep alá, felül legyen a gyártócsarnok, alatta két szint irodistáknak és hasonlók. Legyen egy fejépület, reprezentatív, mert bár ez gyár, azért Magyarországon élünk, a sztár, aki azt gondolja, baromi nagy, és a lepukkant Volkswagenjével jön a lemezeiért Karácsony előtt, és hiszterikus, ahogy kell, olyan elegáns csarnokba lépjen be, ahol nem kap levegőt. Azt találtam ki, hogy a főhomlokzatnak van egy panelje, ami egy jókora CD tok, benne a CD kör más téglamintázattal kirakva, random rendszerben beleépítve afféle *bitek*, világosságot beengedő üvegtömbök.

Megérkeztünk a nemzetközi perforáció vagy porozitás kultúrájához. Azzal a tudattal tervezted, hogy ilyen nem volt a hazai piacon? Rokonszenveztél a nemzetközi perforálókkal, Steven Holl vagy Zumthor építészetével?

Nézem ezeket, de nem merült fel tudatosan ilyen kapcsolódás. Persze az ember egyedit akar, de itt az anyag másként rakása meg hiánya érdekelt.

Próbálod letarolni a saját sprituális jegyeid. A transzcendenst úgy akarod előadni, mintha teljesen racionális lenne.

Nem teljesen. Budakalászon, ahol főépítész voltam, előfordult, hogy bejött valaki, gyógyszergyártó technológiában profi, és hozott egy rajzot arról, mit is akar. Ismered a helyzetet, amikor nem lehet hozzászólni. Aztán hozott még egyre rosszabb rajzokat, 900 m² hatalmas üres padlással, az épület teljes hosszán. Az üzem leendő igazgatója azt hitte, szórakozom velük. – Tudnál te jobbat csinálni? – kérdezte. Egy skiccet gyártottam, átment vele a szomszéd szobába, és behozta a saját golyóstoll-rajzát. Döbbenetesen egyeztek a fő tagolások.

Erre a ráérzésre alapozottan megegyeztünk, csak 200 négyzetméter tetőtér lesz, felül dobozokkal eltakarom a gépészetet, spóroltam 600 tetőnégyzetmétert, cserébe azt kértem, hogy az épületet téglával burkolják.

Ki fogja festeni a festői felső Finnforest lapburkolatot?

Ez legalább öregszik, nem olyan, mint egy rossz sparhelt.

Volt, aki látta ezeket a dobozolás-túllépéseket, látta, hogy képes voltál posztorganikusan dolgozni…

Erhardt Gábor eszméletlenül sokat dolgozott a könyvemen, adatokért kereste Wesselényi Garay Andort. Érdekelte az anyag, tanulmányt írt a könyv végére. Kényes határeset. Makovecz előszó, és egy Andor-utószó. Imre határozott reakciója ennyi volt: rendben van.

Van közöttünk ember, az egyetlen építész, akit világszerte ismernek, akinek a neve 200 év múlva is úgy fog csengeni, mint ma. Nem lett utazó sztár. Hogy meg lehet-e haladni… Én az elhullatott morzsákat szedegetem fel, a végig nem játszott játékokat próbálom folytatni, feladatokat, amelyek egy oldalágból adódnak.

Nyitottan, bizalommal alakítod a kapcsolataidat. Csak hát van itt egy határ. Az Egyesülésen belül fontos, hogy ne kezdjünk szortírozni jók és még jobbak között.

Ez kicsit kényelmessé teszi a tagok közötti viszonyt. Arról is szól, hogy a késeket, szikéket, a túlélés technikáit nem fordítjuk egymás felé, hanem beszélgetünk. Ez leegyszerűsítésekre, a kanonizálásra való hajlam erősödésére vezet, *kimaradnak megfigyelések, következtetések, bátorságok*.

Ugyanakkor van ennek egy másik oldala is. Épp aktuális. Szélsőséges szituációkban mutatkozik meg. Például itt az iszapömlés után, amikor nincs idő, azonnal meg kell mondani a tennivalókat, keményre kell kalapálni a szavakat, az építészet bizonyos értelemben negyvenedrendű lesz (telefon cseng: – Azt a hamis fugát beleteszitek, nyolc centiméter után legyen…). – Az építészetről nem beszélünk, de megpróbálunk az emberek nyelvén beszélni. Ezek a megnyilatkozások felülírják a városrendezési racionalitást.

Amikor a polgármester megkérdezi, ki akar építeni, mi a legfontosabb, észre kell vennünk, hogy az egyik legfontosabb: ki lesz a szomszéd, *át tudják-e telepíteni a kapcsolataikat*.

Nem azért keresik Imrét a kormánytól, mert cimbi, haver. Hanem mert tudják, hogy ez a társaság húsz éves gyakorlattal rendelkezik az ilyen helyzetek megoldására. Ez még Beke Laci idején kezdődött.

Az embereket nem érdekli az építészet. Most felvetődött, hogy építsenek könnyűszerkezetes házakat. Csakhogy alapozni ugyanúgy kell, mint bármely más épületet, a falrakás három nap, a könnyű keret-fal egy-két nap. Onnan a tető megint egyforma idő alatt készülhet el. Csakhogy a téglafalas háznak sokkal jobb a hőháztartása. A könnyűszerkezetes ügynököknek szólunk: futócipőben menjenek, amikor papundekli házat próbálnak ajánlani. Az emberek a három kismalac meséjén szocializálódtak.

A Rudolf Misit perelőknek foglak idézni.

A beregi árvízi újjáépítésnél egyik kollégánk a károsultakat szalmabálaházra próbálta rábeszélni. Mondtam, ha három vasvilla áll ki a hátadból, lehet, hogy igazad van, de jobb itt ilyen ötletet nem elmondani. Megint csak emlékezve a kismalacos mesére.

Tudomásul vesszük, hogy a mentésnél nem beszélünk építészetről. Csakhogy az Egyesülésben húsz év óta nem beszélünk építészetről. Folyamatosan katasztrófa-elhárítás van? Na, most itt vannak ezek a könyvek, az Egyesülés egy kis csoportja megmozdult. Keresem azt a valamit, aminek van transzcendens oldala. Egy pillanatra visszakapcsolok a közösségfejlesztő Beke László felé. Közösségfejlesztő tevékenysége talán kevésbé képviselt építészeti szellemi magaslatokat, mint a steineri sejtésekre hangolódó, nagy egyéni kísérletezők aktivitása. Ez a Turi-könyvkísérlet is kitért az ilyen jellegű kísérletek elől.

Erénynek érzem, hogy közel kerülünk az emberekhez, a házépítés itt apropó a közösségépítéshez, eredmény, hogy a ház kifejezi a közösséget, a családok számára természetes burok. Olyan időkben, amikor az ember elborzad az építési kultúra hiányán, a világ ezerrel hullik olyan törésfonal felé, ahol megszűnnek az építész szavai. A kocsmában kell figyelni, amikor arról beszélnek, hogy a ház kettő vagy három ablakos. Az a fontos.

Tudathasadásos állapot. Van egy jajistenem, ne maradjak egyedül a csodás individuummal, és egy másik, a Pap Gáboros, amelyben teljesen alaptalanul azt gondoljuk, a népnek egykor valami magas kultúrája volt, amelynek lennie is kellene, és prófétai hévvel terjesztem e tant. Holott csak egy nagyon szűk szellemi elit volt, Egyiptomban legfeljebb a lakosság egy százaléka, mint ma a multimilliomosok száma..

Bocsánat, Egyiptomban tudós papsággal működő istenkirályok voltak.

Kitörési lehetőség lehet a tudathasadásos állapot közelségében létezés. Ami szétszálazódott, próbálod összekötni. Imaginációs állapot. Ennél nem tudunk beszélni, csak tenni. Két lehetőségünk van: valódi népnevelés mintákat mutatva, és az oktatásban bizonyos alapszituációkra felhívni a figyelmet.

Következő könyved kiadása elé: sokkal jobbak a házak és a képek, mint ami számomra a könyvből átjön. Vannak remek részletek, amiről még beszélni kell, és vannak megoldhatatlan dolgok, amelyek értéke, hogy nem akartad megoldani. Vannak olyan izgalmas építészeti történések, amelyek nyelvi, netán zenei közvetítése az általad említett kultúra-széthullás idején nélkülözhetetlen.

Ez egy bemutatkozás volt. A következő könyvben valószínűleg négy ház lesz. Restanciám a saját házam bemutatása, azzal a varázslatossággal, amit a feleségem csinált belőle.

SOPRON BELVÁROSI TÉRBURKOLATOK

Szűcs Endre

Leginkább választások előtt szeretnek foglalkozni egy város külsejével – nemcsak az épületekkel, de a terekkel, utcákkal is. A dolog nagyon egyszerű: a regnáló vezetőség hatalmát megtartani igyekezvén, szereti alattvalóit valamivel elkápráztatni, és voksaikat már jó előre a saját zsebében tudni.

Ezzel a kis gonosz, de realista bevezetéssel kezdem a MÉRMŰ soproni tevékenykedésének történetét. A Várfal-sétány terveit Vladár Ágnessel és Sallós Csabával mint építészekkel és Őrsi Károllyal, régi kerttervező kollegánkkal együtt 2002 tavaszára készítettük el. A 2006-os tavaszi szelek már az Új utca friss burkolatát simogathatták. Ez volt az első elkészült belvárosi utca. Nagyon kevés időnk volt a munkára, mert a már említett terminus nagyon sürgetett, és a korábban elkészült vázlatok a tervzsűri szigorán elvéreztek. Szép grafikus munkák voltak. Igyekeztek a fölöttük emelkedő házakból formailag ihletődni, de a végeredmény olyan lett, mint amikor a szép képkeret megfojtja az általa átölelt műalkotást.

Ekkor vállaltuk el a munkát Sallós Csaba irányításával. Úgy gondoltuk, hogy az ország egyik legszebb városának változatos, gazdag látványt nyújtó házacskái kell, hogy a fő látványosság maradjanak, és nekünk burkolatainkkal csak a látvány megerősítését, kell szolgálnunk.

Ihletőnk a középkori utca volt, amely középre lejtett, és egy irányban folyt el a víz. Az összes járdát elbontottuk, vonalukat a régi nagykockakövekből rajzoltuk ki. Átlósan futnak a kiskockakövek középre, ahol a vízelvezetés vonalát nagykocka bordűrben hálósan rakott kiskockák vezetik, körülölelve a századfordulós város öntöttvas csatornafedlapjait.

Négy év múlva ismét választásra hívtak a soproni plakátok, bennünket pedig a városvezetés a további kis utcák (Templom, Szent György, Kolostor, Hátsókapu, Fegyvertár) meg a gyönyörű Orsolya tér burkolatának megtervezésére. Mivel a referenciautcánk sajtója nem volt rossz, bátorkodtunk ugyanabban a szellemben tovább dolgozni.

A Fő térrel már évek óta foglalkoztunk, és terveink elfogadtatásáért keményen kellett küzdenünk. Rengeteg archív fotó létezik a térről, köztük számos szép, színes képeslap, melyek minden valamirevaló soproni öreg *poncichternek*[1] ott vannak a *nachtkasztliján.*[2] Ez pedig bizony nem a jelenlegi, de nem is az általunk tervezett állapotot ábrázolja. A Szentháromságszobor ugyanaz, de fák veszik körül, és egy századfordulós szép kovácsoltvas korlát óvja. *Noch dazu*[3] délceg Nádasdyhuszárok masíroznak körülötte. Mindezt huszárostul, kerítésestül elvitte a háború.

A jelenlegi állapot tervezői a szakma kiválóságai voltak: Dávid Ferenc, Sedlmayerné, Beck Zsuzsa és munkatársaik. Ők nyitott, kicsit mediterrán teret álmodtak, ahol bárki oda tud menni a szoborhoz, a lépcsőre le tud ülni. Ennél jobbat nem tudtunk kitalálni. Nem volt könnyű mindezt a város összes nobilitása előtt megvédenünk. Elfogadták az érvelésünket, hogy *ez* a Sopron már nem *az* a Sopron. A barokk és az eklektika alól az elmúlt korok mesevilágát először a géppisztolysorozatok, a bombarepeszek, majd pedig a Műemlék-felügyelőség szakavatott szakembereinek falkutató munkája tárta fel. Ehhez a Sopronhoz már inkább illeszkedik ez a szabadabban formált tér.

A szobor lépcsős posztamensét kissé átalakítva megtartottuk. Kicsit a színes képeslap nosztalgiáját is kielégítve négy fát ültettünk, de a szobortól kissé elhúzva, körülvéve mindegyiket köralakú, kőből formált paddal.

További munkánk is maradt, mert régész kollegáink és a városvezetés be kívánta mutatni a terünk alatt nyugodt álmát alvó Római fórumot és a Borostyánkő-utat. Az ilyen mindig veszélyes vállalkozás, mert a kialakult, nyugodt

1 soproni polgár, aki kiskertjében babot nevelt. Bohnen ziehen: babot felfuttatni, nevelni.
2 nachtkasten-éjjeliszekrény
3 sőt

állapotot zaklatottá teheti a túl didaktikus, túl tudományos, csak néhány szakember számára igazán értelmezhető és értékelhető állapot hektikussága. Ezt talán enyhíteni tudtuk az anyagválasztással, mert a fórum térburkolata gránitkő, a római út jelzése pedig az eredeti anyagával azonos gneisz, amely a gránittal együtt nyugodt, szürkés felületet ad. A történetben jobban elmélyedni kívánókat finom, vésett feliratok igazítják el.

Említést kell tennünk mindenekelőtt Kuslits Tibor főépítészről, aki immár a negyedik ciklust szolgálja derék munkájával, és a Fő tér ügyét kiemelten a szívén viselte, Veöreös András műemlékfelügyelőről, aki mindvégig nem a szigorú felügyelő, hanem a segíteni kész munkatársunk volt; Gömöri János régészről, akitől korrekt adatszolgáltatást és szakmai támogatást kaptunk; ügyes vándorainkról: Tóth Bernadettről, Tóth Tamásról, Dénes Albertről, akik a számítógépben boszorkányos ügyességgel rendezgették a köveket és a növényeket, mely utóbbiaknak a szakma nagy öregje, Őrsi Károly volt a főkertészük. A 3D-s képeket Homola László készítette.

Szerencsénkre idén is választások voltak. Erre kész kellett legyünk, és így a kékfrankossal arra koccinthattunk, hogy egy újabb, kedves, szívvel-lélekkel végzett munka gazdagíthatja a MÉRMŰ palettáját.

ENGELMANNTAMÁSTETŐTÉRITÁVLATAI

Ábel Flóra

A tetőtéri lakásod tetőn-tetőterasszal bosszantóan jó. A kompozíciós érzéked kiváló. De hogyan komponálod a saját pályádat? Azt hiszed, Gehry leszel, vagyis 60 után…

Azt gondoltam, ráérek, minél később, annál jobb. Csakhogy megbízás is kell. Vannak a körülmények, amivel nem szabad takaródzni. Egyébként Gehry munkái nem tűnnek egy megfáradt ember alkotásainak.

Egyedül dolgozol. Irodát próbáltál vezetni?

Állandó, nagyrabecsült munkatársnőm Grekofski Nathalie, de családi ház kidolgozásába nem tudok másokat bevonni. Társasházat is bonyolult másokkal, nagyon nehéz a hibákat észrevenni. A kivitelezésnél aztán rajtam csattan az ostor. Családi háznál végig tudom kontrollálni, társasháznál nehéz benned végig megbízó megrendelőt találni, ott az ember sok energiát fektet be, az első ütem még megy, a másodiknál hiába mondod, hogy nem szabad lankadni.

Vannak olyan elismerő megnyilvánulások, amelyek nem az egész házra vonatkoznak, hanem részletekre vagy elvekre.

Például, hogy a pillérek dőlnek. Kimondatlan elismerés az, ha a rossz megbízói elképzeléseket engedik átalakítani, a személyes meggyőző erőnek nagy szerepe van. Ha nem a megbízó fedezi fel a munkáimat, hanem mások ajánlanak, az többnyire kudarccal végződik.

Valamiben csak különböznek a végig kitartók a végül-elrontóktól?

Ennek semmi köze a foglalkozáshoz. Egy fuvarozó vállalkozó azért keresett meg, mert úgy látta a házaimról, ez elég bolond, hogy az ő bolondságát megcsinálja. Kupolákat akart. Végül nem terveztem kupolát. Most visszajött, és kupolás épületet akar…

A másik férfi menedzser, hétvégeken barkácsolva, szinte saját maga építette a házát. A nyílászárók tokját vas dobozszelvényből hegesztette, aztán beburkolta fával. Nem vagyok érzékeny az ilyen megoldásokra.

Organikus szemlélettel a hamis anyaghasználat majdnem gyilkosság.

Ilyenekért nem veszekszem. A háznak erősebbnek kell lennie ezeknél az apróságoknál. Közintézménynél más, de itt beleérsz a megbízó magánéletébe. Fontosabb, hogy ő maga csinálta. Szívesen megtervezem a belsőt, de van egy mélysége a személyiségnek, ahol meg kell állni. Ameddig tud az ember, elevickél. Gyakran kitesznek egy képet, vagy elhelyeznek egy világítótestet, hát az nehéz…

Mi lenne veled, ha nem lennének téglák?

Az első házaknál nem használtam, majd jött a bontott tégla. Az első ilyent 90 körül le akartam meszelni, aztán úgy maradt. Az RS 9 színháznál úgy terveztem, hogy össze-vissza mennek a boltozatok. Új téglából kezdték a kőművesek, amikor elfogyott, bontott téglából folytatták. A bontott tégla nyert. Onnan kezdve felejthetővé vált a klinkertégla. Van ma is, ami vakolva van, így jó. Például a XVI. kerületi Ácsház, láthatod a honlapomon.

A kerítés van bontott téglából. Nem túl attraktív.

Nincs benne ferde pillér?

De van, módjával.

Árvízi házakat terveztél.

Nyolc éve. Nem volt nyerő. Volt bennük ferde fal.

„…Ezt a tektonikus erőt szeretném a házaimba átvinni…”

Kísérleteztél kulturális programok szervezésével.

Az RS 9 színháznál. Iszonyatos kudarcot vallottam. Pedig voltak húzónevek. Nem lehetett becsalogatni senkit, nulla főt lehetett. A színház próbálkozott hirdetésekkel, elmentem az Ybl főiskolára, a Műegyetemre, ahol letépték a plakátokat, építész programra engedélyt kellett volna kérni. Erre nem voltam hajlandó. Próbálkoztunk interneten keresztül, válaszul visszajött, hogy hagyjam abba a programküldözgetést. Felettünk szerveztek karaoke programot, arra jöttek a fiatalok, a miénk rohadtul nem érdekelt egy egyetemistát sem.

Társas életben, közösségi ügyeknél hogyan vagy jelen?

Feléledt egy baráti kör, kirepültek a gyerekek, valami alakul. Kiállni közügyben? A Magyarok Szövetsége környezetvédelmi tagozata felé mozdultam. Ertsey Attila is ott volt, két előadásra felkértek. Volt egy kerületi sejt, három fős. Kitalálták, hogy szendvicsemberként álljunk ki…

Papp Gábor, Szántai Lajos, Molnár József, akikkel egyébként személyes kapcsolatot nem tartok, ők izgatnak. Rudolf Steiner tőlem messze áll. Egyetemista éveimben Beke László volt az igazi, a fiatal Rajk és a szovjet avantgard. A *Művészetet* megvettük, a kasseli *Dokumenta* – az igen. Aztán felfedeztem benne Papp Gábort, Molnár Józsefet. 76-ra átalakult a *Művészet*, dögunalommá vált. Amikor aztán vándoriskolás lettem, Papp Gáborékkal találkozhattam.

Van egy barátom, költő, együtteseknek kezdett szöveget írni, például a punk együttes Aurórának, most a Hungarikának ír. Én „hülyítettem” a Papp Gábor irányába.

Nincsenek a házaidon búbánatos népi motívumok…

A szellemiséget próbálom megidézni, nem a rátétmotívumokat. A Balatonfelvidéken megálltam, láttam egy házat, semmi díszítés nem volt rajta, nem volt nagy – de iszonyatos erő volt benne. Ezt a tektonikus erőt szeretném a házaimba átvinni.

Van két parasztházam, amit átalakítottam, a legkedvesebbek közé tartoznak. Egy oromfalas házat sikerült úgy megépíteni, hogy nem vétettem el az arányokat. Egy apróság: a tornác-tető nem volt alátámasztva, műemlék volt, így kellett maradnia, de zavart. Kicsit megbillentettem a tetőt, és a kerítéstartó pillért úgy helyeztem el, mintha tornácpillér lenne. A ház Nadapon van. A másik háznál az alaprajzba tettem ferdeséget, és a belső térbe vaskos kőpillért raktam oda, ahol két mennyezeti raszter találkozik.

Mire készülsz a következő években?

Várom a megbízásokat. A lobbytevékenységem nulla.

Engelmann Tamás: Gyűrű-ház, Nagytarcsa, 2007

Engelmann Tamás : Szabó-ház

AZ EZER LINGA FOLYÓÁGYAK KÉPEI

Sánta Gábor

Kambodzsa,
Samdech Euv High School kantin

Nem tudom pontosan megfogalmazni miért olyan jó Kambodzsában időzni, de egy dolgot biztosan tudok, nagyon szeretnék végleg odaköltözni. A trópusokon élni úgy általában véve igen komoly életminőség és Mauritiust is megszerettem, de azért Kambodzsa az igazi. Talán az ősi kultúra gazdagsága és a mai állapotok kontrasztja miatt. Talán az ott élő emberek szépsége miatt. Talán csak a meleg esők és az égető napfény miatt. Talán mert ott is érvényes a magyar hagyomány egyetemessége, és ezt a tényt létemmel bizonyítani akarom, még mielőtt meghalok.

CSALÁDI HÁZ

Czégány Sándor

RADNÓTFÁJA, REFORMÁTUS IMAHÁZ

Müller Csaba

Hozzászólások a 2010. évi
ORSZÁGOS FŐÉPÍTÉSZI KONFERENCIÁN

Sáros László DLA
TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELET

– Jó napot kívánok építész úr!
– Nana! Jó esetben is, vállalkozó tervező. Értem? Na, de mi tetszik?
– Szóval, kéne nekem, egy házat tervezzen.
– Várjunk, csak várjunk! Ha jól értem *„építmény tervezésére ad megrendelést. Meghatározott követelmények szerinti építményre”*. Jól mondom?
– Maga viccel? Mi ez az egész? Mire adok én megrendelést?
– Uraságod a megrendelő. Nemde?
– Azt hiszem, igen. Pontosabban, szeretnék az lenni. Bár szebb lenne, ha
– mit nem mondok – *megbízó* lehetnék, s megbízást adhatnék, mondjuk, egy gyönyörű épületre. Egy igazi építészeti alkotásra.
– Na, ugye. Uraságod az ön által elképzelt igényeket nevezi meg. Szóval, ne tessen összetéveszteni a dolgokat. Ön nem építészeti alkotás megtervezésére ad megrendelést. Szó nincs róla! Már csak azért se, mert ilyen nincs. Hova jutna a világ? *„Építészeti alkotásra megrendelés fogalmilag és gyakorlatilag egyaránt kizárt.”* Tehát: ön *„az egyedi jegyeket felvázolva, azokat igénypontokban, vagy vázlatban is rögzítve, avagy a tervezett tevékenységre vonatkozó előírások által eleve meghatározott követelmények szerinti építmény tervezésére ad megrendelést”*. Ezt jó lesz tudni! Félre ne értsen! Azért mondom mindezt – mintegy ismételve – mert én is nemrég gyakoroltam be. De szó szerint. Nem volt egyszerű, mert ezt megjegyezni felette nehéz. Mert nem áll rá az ember feje, tudja? Meg, hát nem vagyok már mai gyerek. Eddig ez nem így volt, de most meg már így van. Tudniillik fejlődünk. De ami még ennél is fontosabb, gyorsulunk. Kegyetlenül. Mert eddig volt a rengeteg időhúzás. Na, ennek vége. Szóval, ebben a suhanásban az ön megkeresése csak tervezői szolgáltatásra vonatkozhat.
– Építész úr! Magát orvos látta már?
– Többször nem mondom: vállalkozó tervező.
– Bocsánat, tervező úr! Vállalkozó tervező úr!
– Nézze, ne szórakozzon velem! Nincs nekem arra időm. Sietni kell. Ezt diktálja a versenyszellem. Mert a verseny nem vicc. Olyannyira nem, hogy még hivatala is van. Országos. Talán jobb, ha innentől kezdve csak nagybetűvel írjuk, ha meg mondjuk, legjobb, ha föllállunk. Mint a Himnusznál.
– Mi van?
– Nézze: a Magyar Építész Kamara eddigi kiadványaiban *„megjelenő következetes 'építész megnevezés nem felel meg a jogszabályokban használtaknak.”* Na persze – mondom én – magában a kamara nevében sem lehetne, hogy megjelenjen. Biztos vagyok benne, hogy hamarosan itt is változások lesznek. De még milyenek. Már előre röhögök, hogy majd mit csinál a Műegyetem? Ahol bennünket is képeztek. Mármint ki. De, hogy értse: *„A jogszabálytól eltérő megnevezés használata önkényes, mivel erre a kamarának nincs felhatalmazása, megtévesztő, félrevezető. Jelzi a kezelhetetlenségét, hogy a szakági tervezőt helyesen nevezi meg, eltekintve a sok helyen megjelenő szaktervező megnevezéstől, ami szintén a jogszabályokkal való összevetés hiányára utal. Ezért a címek és a szabályzatok tartalmának megfelelő pontosítása szükséges. A megállapítás a kamara minden szabályzatára vonatkozik”!*
– Na, de mi lesz az építészekkel? Akik eddig azok voltak? Vagy azt hitték?
– Tudomásul kell vennünk, hogy egy korszak lezárult. Ha tetszik, ha nem. Az élet már csak ilyen. És különben is, ha nincs építész, úgy építészet sincs, ami – lássa be – annyi mindent megold.
– És mi lesz a fenntartható építészettel, meg a fenntartható építésszel? Akkor miből fogja fenntartani magát az építész? Mit nem mondok, – nézze csak már én is átveszem, – a vállalkozó tervező? Akkor mi lesz fenntartható? Erre válaszoljon vállalkozó tervező úr! Rendben van. Akkor most figyeljen jól, mert nem fogom elismételni. Meg talán nem is tudnám. *„A különböző szabályzatokban kreált fogalmak ellentétesek a közismert és általánosan használt, illetve a jogszabályban használt és definiált fogalmaktól, ami nem engedhető meg. Az általánosan elfogadott tartalommal bíró fogalmakat a jogszabály azonos tartalommal használja, ezért a kamarának nincs lehetősége új meghatározások megadására.”* Eddig tiszta?
– Igen, de…
– Semmi de. még csak most kezdtem. Megyek tovább. Figyeljen nagyon! *„Kiemelt példa az építész fogalom használata. Az általánosan elfogadott tartalom szerint az építész az a természetes személy, aki szakirányú felsőfokú végzettséggel építész, építészmérnöki végzettséggel rendelkezik, ebben az értelemben használják.”*
– Szóval…
– Nix szóval! Figyel, megért! *„Az építészeti-műszaki tervező az a természetes személy, aki jogszabályban meghatározott szakirányú, felsőfokú végzettséggel, szakmai gyakorlattal, valamint az egyéb előírt feltételekkel rendelkezik, például kötelező kamarai tagság.”*
– Na, de…
– Ne akarjon folyton belezavarni. Nem veszi észre, hogy most is szolgáltatok? Szóval: *„Az építészeti-műszaki tervező megjelölésére tehát nem alkalmazható az általános építész fogalom. A MÉK nem az építészek általános kamarája, hanem a tervezők, illetve a szakterülethez tartozó, jogosultsággal rendelkező építészek kamarájaként hozták létre. A kamarai törvény címe, a történeti értelmezés, az eredeti tagsági feltételek ezt egyértelműen jelzik.”*
– Mondja, akkor lehet, hogy maguknak nincs is érdekképviseletük?
– Ne vágjon folyton közbe. Hagyjon végigmondani. Jó? Szóval: *„Az érdekképviselet tekintetében megjelenő rendelkezésekkel pedig a törvényalkotó tekintettel volt arra, hogy általános szakmai érdekképviselet nincs, azonban az építészek köre jelenti a tervezők, illetve a jogosultsághoz és MÉK tagsághoz kötött további szakterülethez kapcsolódó tevékenységek művelőinek utánpótlását, például a jövő tervezőit, erre tekintettel biztosította a tagjelölti lehetőséget a kamarai törvény tizenegyedik paragrafusa második bekezdés há pontja szerint. E rendelkezésekből más szándék, cél, nem vezethető le.”*
– Építész úr! Akkor lehet, hogy maguknak annyi?
– Tudja mit? Most, hogy így mondja, lehet.
– És mondja, mi a helyzet a jogászokkal, meg az ügyvédekkel?
– Na, látja. Hát ez az. De azt tessék talán tőlük megkérdezni. Arafat is így mondta, amikor másokról kérdezték. Ők meg majd jól elmagyarázzák azt magának.

Budapest, 2010. július 9.

(Irályomban Fegyverneky Sándor országos főépítész Noll Tamás MÉK elnöknek 2010. március 9-én és 2010. május 18-án Szabó Zsuzsanna segédletével írt levelei voltak megvilágosító segítségemre.)

Bodonyi Csaba DLA
VAN-E PÁRBESZÉD AVAGY KREATIVITÁS? PROBLÉMALELTÁR A SZAKMAGYAKORLÁS JELENLEGI JOGI KÖRNYEZETÉRŐL
(Csak részben elhangzott hozzászólás)

Az utóbbi nyolc év amatőr rendeletalkotása, mely eredményesen kerülte a környezetalkotásban résztvevő alkotó – kreatív emberekkel való szembenéző kommunikációt, eredményesen fojtotta el a természetes kreativitást, s az épített környezet minőségétől és felelősségétől függetlenedve, kaotikus bürokratikus rendeleti hálót borított környezetalakítási tevékenységünkre. Közel 45 éves szakmai gyakorlatomra hivatkozva állíthatom: soha nem volt még az építészeti szakmagyakorlás jogi környezete ilyen erősen korlátozó. Szóvá tettem ezt a múlt évi hajdúböszörményi főépítészi konferencián is, a minisztérium képviselői ezt végighallgatták, s nem volt senki, aki komolyan véve a jelzéseket, úgy gondolta volna, hogy le kellene ülni a szakma képviselőivel, s egyeztetni, átbeszélni a problémákat.
Mik ezek (újra és bővítve)?

1. Bevezető gyöngyszem, avagy ballada a kreativitásról:
A Magyar Építész Kamara felügyeleti szervétől (NF+GM Építésügyi és Építészeti Főosztály) az év elején ledorongoló levelet kapott, melyben kinyilvánítja, hogy az *építészeti alkotás* (v. belsőépítészeti, táj-kertépítészeti, várostervezési) megnevezés *nem használható*, mert *jogellenes*. Ugyanebben az írásban a megrendelő (melyet véletlenül sem neveznek megbízónak) megkapja az alkotáshoz való jogot, mert „egyedi jegyeket felvázolva igénypontokban, vagy vázlatban (!) rögzítve, *építmény* tervezésére ad megrendelést”(nem megbízást), ezért az *építészeti alkotás* megnevezés helyett csak a *tervezői szolgáltatás* szerepeltethető. Ugyanezen megalázó iratban szerepel, hogy az *építész* szó használata is problematikus. Környezetalkotás helyett tehát „környezetszolgáltatás”?! Hát ennyit előzetesen a rendelkezések és a kreativitás viszonyáról. Térdre imához! A jogalkotó – bocsánat jogszolgáltató – honnan tudja, hogy egy építésztől alkotást várnak-e, vagy sem? Miért éli bele magát oly nagy érzésekkel az ismeretlen megbízó szerepébe, s miért oly *közömbös* az építész alkotó (bocsánat szolgáltató) vonatkozásában? De mi a baj az építész alkotással? És kérdezem: a levél tartalma visszamenőleges? Húzzuk ki az összes építészettörténeti könyvből és írásból az *építészeti alkotás* és *építész* szavakat? Érvényes ez Gaudira, vagy F. L. Wrightra, akik köztudottan azt rajzolták le, amit a megrendelő felrajzolt nekik, s örültek, hogy szolgáltatnak? Ez komoly? Ez európai? Ez kreatív? Ez összefügg a szerzői jogi törvénnyel? Miért nem szeret minket, s degradál szolgáltatóvá saját felettes szervünk? És Fegyverneky Sándor az országos főépítész ezt miért írja alá? Nem feltételezem, hogy ez benne így él, s hogy ez a saját véleménye. Ez a jogalkotó – bocsánat, jogszolgáltató – háttérszemélyzet „alkotása”, mely úgy tűnik, erősebb az országos főépítésznél. Ezekkel a minősítésekkel sikerült az építészetet és építészeket kirekeszteni a kultúra világából. De milyen *közmegegyezés* alapján születhetett ilyen minősítés? Vagy valaki a személyes véleményéből„alkot” (bocsánat) rendeletet, s azt gondolja, hogy mindez csupán jogi

kérdés? Egyáltalán, hogy jön ahhoz a jogász szakma, hogy más szakmákat definiáljon? Olyan ez, mintha az építészek megtiltanák a jogászoknak az *igazságszolgáltatás* szó használatát. Vagy éppen helyben vagyunk?

És nincs itt probléma a főépítészi konferencia *Pár-beszéd, avagy a kreativitás ereje* címével? Hiszen a kreativitás alkotóképességet jelent.

Higgyék el, ha valamire nem tekintünk az alkotás igényével, az nem is lesz az. A középkor az örökkévalóságnak, az Istennek alkotott, s tervezett kozmikus igénnyel és mércével.

Azt javaslom, ne hagyjuk, hogy mások definiálják hivatásunkat és szerepünket. Ez nem közmegegyezést nélkülöző „leosztás" kérdése. Mi vagyunk arra történeti, alkalmassági és felelősségi szempontból hitelesek, hogy ezt megtegyük. Az oktatásügy a napokban már újrafogalmazta önmagát, mint közfeladatot ellátó, s a közjó szolgálatában álló intézményrendszert és szerepkört. Ugyanezt jogosan vallhatjuk magunkról az építésügyről is az eddigi „szolgáltató" szerep helyett.

2. Nézzük elsőként alkotmányunkat: Az épített környezettel az emberi jogok fejezetben egyetlen paragrafus foglalkozik, az alábbi megfogalmazás szerint:
70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.
(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint *az épített és a természetes környezet védelmével* valósítja meg. • Tehát a jelenlegi alkotmányban az épített környezet minősége csak állampolgári, s nem közösségi jogként kerül megfogalmazásra (mint ahogyan létrejön), s az épített és természeti környezet *védelmét* és nem annak kortárs *létrehozását,* s annak minőségét teszi alkotmányos kötelességé. Az alkotmánymódosítás során aktuális lenne ennek újragondolása.

3. *Közbeszerzés:* A jelenlegi közbeszerzési törvény szerint, ha egy tervező az előzetes tervezői szakaszban (pld. tanulmány- vagy engedélyezési terv) részt vett, úgy a következő szakaszban (amennyiben az közbeszerzés) összeférhetetlenné válik, s így abból kizárja magát. Sikerült az építészeti alkotó folyamat több ezer éves hagyományát *szétverni.* Ma egy épület létrehozását – tanulmányterv, engedélyezési terv, kiviteli terv, tervezői művezetés – akár 4 építész végezheti egy helyett, ha közbeszerzés-köteles. Hol itt a személyes felelősség, kreativitás és garancia? Kinek áll ez érdekében? Biztos, hogy nem az alkotás (bocs: „szolgáltatás") folyamatát és a műszaki színvonalat szolgálja. Hol itt a szerzői joggal való jogszabályi összhang? Miért kell a tervezés és a közbeszerzés folyamatát mesterségesen összekeverni? *Miért nincs szakma-specifikus közbeszerzés?* A régi közbeszerzési törvényben a tervező kivételt képezett az összeférhetetlenség tekintetében, majd az új, örökké változó törvényből kimaradt. Meddig tartható ez az elképesztő, kreativitást és személyes felelősséget figyelmen kívül hagyó rendelkezés? Avagy úgy gondoljuk, hogy F. L. Wright kitalálja, Corbusier engedélyezési tervet, Mies van der Rohe kiviteli tervet készít, Alvar Aalto művezeti?

4. Az EU-s pályázatok ügymenetében miért nincs a kreatív szellemi előkészítést biztosító pénzügyi és időkeret biztosítva? Hiszen a pályázó önkormányzatok sem rendelkeznek a kötelező *tervpályáztatáshoz* és tervezéshez szükséges előkészítő munka pénzügyi keretével. Érdekes, hogy amikor kitalálták a tervellenőri szerepet, rögtön volt rá pénz is. Többnyire a kiviteli tervezési díj rovására. Vagyis a kreatív szakaszra, s különösen a tervpályázatra nincs pénzügyi keret, de arra a tevékenységre, mely már nem tud hozzáadni semmi érdemit a folyamathoz, felelősséget sem vesz át, arra van pénz. Csakúgy, mint a beruházási folyamaton fürtökben lógó piócák etetésére.

5. Miért nincs a környezetépítésre vonatkozó igazi *szakma-specifikus közbeszerzés,* melyet olyan hozzáértő hagyományos tapasztalt beruházók bonyolítanának, akik átlátják a folyamatot? Miért engedjük ezt át a jogászoknak, s az un. projekt-menedzsereknek, akik többnyire tűzhöz közeli ügyes, angolul tudó, de a szakmát nem ismerő emberekből kerülnek ki, akiknek szakmai értelemben súlyos etimológiai problémái vannak. Miért nincs a felelős projektmenedzseri funkció jogosultsága speciális szakmai képzettséghez kötve. Hiszen ennek nagy része klasszikus beruházási és nem jogi tevékenység – kiváló mérnököket igényelne. S mivégre képezik a műszaki menedzsereket? Miért keverjük össze a közbeszerzésben a számítógép-, vagy autóbuszbeszerzést (vagyis ahol a gyártmány már raktárban van garancialevéllel) a mi tevékenységünkkel, mely a „gyártás" előtti állapotra, a „gyártmány" előkészítésre és a „gyártásra" vonatkozik. Hogyan lehet az, hogy az EU-s közbeszerzésekben laikus ellenőrök ellenőriznek laikus ellenőröket, s azok a hozzáértőket. Mi célt szolgál ez? A kreativitást?

6. Ugyanezen közbeszerzési törvény lehetőséget ad, hogy a kivitelező tervezéssel együtt nyerjen el építési munkát. Többnyire új tervező bevonása elemi érdeke, mert így saját haszna redukálhatja a műszaki tartalmat, s örülni kell, ha a végeredményt nem fújják el a böjti szelek. Kinek az érdeke ez, közpénzek felhasználása mellett?

7. A „liberalizált" engedélyezési eljárás ugyan rövidebb nem lett, de tartalmilag leszűkített sok városépítészetileg fontos elemet (pld. belvárosi védett területeken kerítést, színezést, ablakcserét, tetőhéjalást stb.), (ez építésjogban dolgozók véleménye). Így maradt sok fontos városalakító elem – mely más európai országokban engedélyhez kötött – szakmai kontroll nélkül. Miért nem lehetett ezeket főépítészi kompetencia körébe utalni? Miközben ez világörökségi védettségű településeket is érint, nevezetesen ez Tokaj-Hegyalján 27 települést. Egyébként a hatósági munkát végzők legtöbbje szerint az 1998-as rendeletek élet- és szakmaközelibbek voltak.

8. Miért nem támogatja saját minisztériumunk a világörökségi tervtanácsokat, míg pl. Tokaj-Hegyalján a szerencsi erőmű építési szándéka és az önkormányzatok érdekkülönbsége miatt konfliktus alakult ki, s a 27 önkormányzat kívánt társulása nem jöhet létre. Miközben az építés örökké változó minisztériuma és az örökségvédelem 8 éve adós a világörökségi törvénnyel, s a rá épülő, jogilag orientáló kezelési tervvel?

9. Milyen kiforgatott helyzet az, hogy a szentendrei skanzenben 7-800 millióért felépítik két hegyaljai ház másolatát, miközben az eredetiek a világörökségi területen tönkrementek felújítási pénz hiányában?

10. Miért nincs annak rendeleti lehetősége, hogy a településtervek rugalmasabbak, azaz az élet változó igényei felé nyitottak és változtathatók legyenek, a módosítások időrabló, bürokratikus procedúrája helyett? Miért nincs ebben is a főépítészi tudásnak és felelősségnek nagyobb szabadsága és szerepe?

11. A tervtanácsi rendeletet sikerült a befektetők és politikusok igénye szerint redukálni, amikor úgy ítélték meg, hogy a szakmai vélemények korlátozzák azok érdekét. Ma a munkák 10 %-a sem kerül tervtanács elé. Megszűnt a világörökségi tervtanács, a megyei kamarai tervtanácsok alig működnek, mert azt senki sem tekinti önmagára kötelezőnek. Hol itt a minőségbiztosítás és a kollektív szakmai kontroll? Pedig a tervtanácsok igazi kreatív szakmai műhelyek, környezeti kultúránk alakítói lehetnének.

12. Miért nem tudjuk jogilag kezelni az engedélyezési tervek kiviteli terv során történő mértékletes, de értelemszerű módosulásait? A kiviteli szakaszban készülő szakági tervek visszahatnak az építészeti tervekre, de a jobb megoldásokat korlátozza az ép. eng. módosításának bürokratikus fenyegető távlata. Sok kreatív megoldás ezért meg sem valósulhat.

13. Hogyan függ össze a szakmaisággal és milyen építési engedélyezési eljárás az, ahol jogszerű (?) építési engedély adható ki aktuálisan 2 m-es árvízzel borított területre? Mert bár a törvény előírja a hatóságnak a helyszíni szemlét, csak ennek idejéről nem intézkedik. Miért nem választjuk már le az építéshatósági munkát az önkormányzatoktól, hogy megszűnjék a nyilvánvaló politikai befolyás?

14. Milyen kiszolgáltatott jogi helyzet az, hogy miközben a tervezők a tervezési nyilatkozatokat büntetőjogi felelősségük tudatában aláírják, miszerint minden vonatkozó szabványt, előírást ismernek és betartottak, eközben a ma már kötelező EU szabvány 2/3 része nincs lefordítva és honosítva?!

15. Hogyan lehet az, hogy az ismert árvízi – helyszíni állapotok ellenére a települési tervek nagy része nem rétegvonalas térképekre készül, mivel arra nincs pénzügyi keret?

16. A települési, megyei, állami vagy országos főépítésznek miért nem lehet szakmai kérdésekben vétójoga?

17. Az EU-s építési közbeszerzéseknél hogyan alakulhatott ki – versenyellenesen – fajlagos alapterületi költségnorma rögzített alapterületi norma mellett? Már átéltük ezt a szocialista lakótelepépítés idején az MGN *(műszaki gazdasági normatíva)* formájában, ám az szakmailag átgondoltabb volt, mint a mai, amelynek fő célja, hogy korlátozza a műszaki tartalomra jutó költséget, s biztosítsa a bürokrácia és a piócahad megfelelő juttatásait. Így jön létre a kreativitásmentes EURO GAGYI. Ma az igényes magyar szakmai folyóiratok pozitív példái mögött szinte minden esetben privát beruházást találunk. A laikusan megállapított minimális fajlagos költségekre hogyan pályázik más európai ország (saját munkadíjaival)? Itt lehet minimáldíj, ami nem versenyellenes?

18. Miért kell a különböző tervdokumentációkat egyre több és több példányban előállítani?

19. Hogyan lehet az, hogy EU-s pályázatok terveit rögtönzött, s szakági

alátámasztás nélküli tételes költségvetés alapján ítélnek meg, vagyis blöffölünk és hazudunk? A kiviteli terveknél a blöff-költségvetést képmutató módon tételesen számonkérik. S hogy lehet, hogy az országban több mint 400 md Ft. Leader beruházásról szinte tervek nélkül döntöttek, amiben több esetben műemléképületek, templomok stb. is érintettek voltak?

20. Miért kell kis országunkban – ahol akárhogyan is, egy épített környezet van – két építési hatóság? Az egyik az önkormányzatoknál, a másik az örökségvédelemnél? Hogyan lehet, hogy az Örökségvédelmi építési hatósági másodfoka önmaga legyen? Azért sokat kibír az alkotmányunk. Így válik az örökségvédelem tekintélyes, vonzó szakmai intézményből taszító jogi intézménnyé, mely éppen ezért egyre kevésbé képes a termékeny szakmai párbeszédre a kortárs építészettel. Hogy működhet az örökségvédelemnél tervtanács, holott nincs törvényi háttere (bár működésével szakmailag egyetértek)? Morálisan hogyan ítélhető meg az, hogy az önálló anyagi forrásokkal nem rendelkező műemlékvédelem a befektetőkkel végezteti el a védelem állami feladatait, mert a befektető által hasznosításra jóhiszeműen megvásárolt műemlék épületről az Örökségvédelem rendszerint nemhogy tudományos dokumentációval, de felmérési tervekkel sem rendelkezik? A műemlék helyreállítás többletterhei adótörvényeinkben sem jelentkeznek. Hasznos lenne a német gyakorlat tanulmányozása.

21. Bontott, de értelmesen újrahasznosítható építési anyagok tonnái mennek a szemétdombra, mert az előírások szerint újra-felhasználásuk jogilag lehetetlen, ill. költséges, ÉMI engedélyhez kötött. Holott az ökológiai és gazdasági cél az anyagok minél nagyobb arányú visszaforgatása lenne. Miért kell ennek így lennie? Csak nem a gyártók érdeke, vagy netán az ÁFA miatt?

22. Ugyan szolgálta-e a kreatív környezetalakítást és annak minőségét, hogy a vezető tervezői minősítést eltörölték? Miért és kinek jó az, hogy a minősítés nem befolyásolja a munkához jutást, ill. a pályázati ügymenetet?

23. Befejezésül egy másik gyöngyszem az íróasztal mellett született, szakmai gyakorlati megfontolások nélküli „rendeletalkotásról": Az árvizek kapcsán kaptunk egy rendelettervezetet, mely jó szándékú, gyors intézkedési javaslatként született arra, hogy hogyan kell árvizes területre építeni. (A rendelet nem tért ki arra, vagyis elfogadja, hogy az ország egyre nagyobb része adminisztrative folyamatosan a mértékadó árvízszint alá kerül, mely pld. Edelényben most 70 cm-rel magasabb előírást jelent.) Az egyik tervezett előírás az volt, hogy a házakat vízzáró ablakokkal és zsalugáterekkel kell az árvíztől megóvni. Csak a kisebbik probléma, hogy elfelejtjük a zsalugáter és spaletta közötti különbséget, a nagyobb, hogy ha ezt az előírást betartva sikerülne megépíteni a házat, az ablakmellvédet elérő kb. 1,5 m-es árvíz hajóként emelné meg. Benne maradt viszont a javaslatban, hogy az ajtóveretek galvanizált, vagy rozsdamentes szerelvényekből készüljenek. Nos, ha a rendeletalkotó ott lett volna pl. Edelényben, s látta volna a hídpálya fölött 40 cm-rel haladó folyót, most önmagán mosolyogna.

Még sorolhatnám, de most csak ennyit kivonatként a kreatív környezetalakítás és az aktuális jogi környezet viszonyáról, amely az elmúlt időszakban ugyanúgy elidegenedett a valóságos szakmai folyamatoktól, mint történt az egészségügyben és az oktatásügyben. Ez az út tovább már járhatatlan. Kellene némi felelősségtudat, szembenéző bátorság, szakmai elkötelezettség, együttműködési készség és szeretet, leülni és újragondolni, s új medret ásni a környezetalakító minőségi folyamatoknak.

Mennyire hiteles a „kultúra várost épít" szlogen, ha magára az építészetre, a környezetalakításra nem tekintünk kultúraként?

Ne értsen félre senki, én tudom, hogy a környezetalakítás kultúrája (bocsánat a szóhasználatért), kreativitása hármas felelősségi körtől függ:

- a szakmától,
- az önkormányzattól
- és a kormányzattól.

Ezek közül a másokra érvényes jogi környezetet a kormányzati tényezők teremtik meg, a többiek nagyrészt jogkövetők. Jó lenne persze a kormányzati struktúrában egy végleges hely a környezetalakításnak. S reménykedem, most másodszor már nem feleslegesen jeleztem a szakmagyakorlási problémákat.

Várjuk az elmúlt időszak gyakorlatának felülbírálatát, és korrekcióját egy új szakmai együttműködés keretében, mely talán egy új, *szakmailag hiteles, egyszerű környezetalakítási kódexet eredményezhetne.*

Miskolc, 2010. augusztus 23.

Bodonyi Csaba
DLA építész, Tokaj város főépítésze

Ui.: Kérem a kollégákat, folytassák ezt a részleges probléma-leltárt.

RAVATALOZÓ, LAJOSMIZSE

Horváth Zoltán

MÁDI ROYAL BORÁSZAT

Bodonyi Csaba

Mádi Royal Borászat • Mád, Rákóczi Ferenc utca 35.
Megbízó: Royal Tokaji Borászati Zrt.
Tervező: Bodonyi Csaba DLA
Fotók: Zsitva Tibor

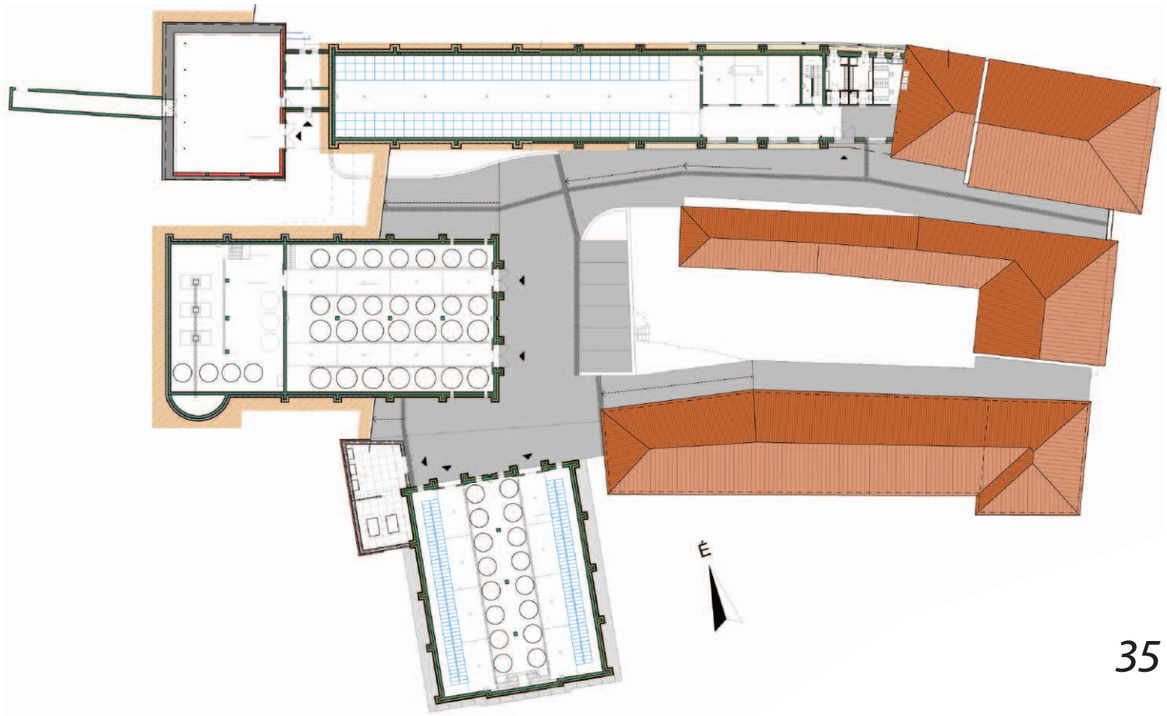

AVAY-KASTÉLYHELYREÁLLÍTÁSA,GOLOP

Salamin Ferenc – Erhardt Gábor

Terv: 2007-2009 • építés: 2009-2010
építész: Salamin Ferenc és Erhardt Gábor (AXIS) • statikus: Nagy Péter
park: Vincze Attila (Pagony)

Az épület építéstörténete

Az épület a régészeti kutatások szerint a XVI. század legvégén keletkezett. Előlépcsője, bejárati hídszerkezete nem ismert. Az épületben az első építési periódusban fa gerendás födém volt. A saroképületrészek fiókos dongaboltozattal voltak fedve.

Az első átalakítás még a reneszánsz kor végén történt. A következő átalakítások egyikében alakították át a kőkeretes ablakokat nagyobb méretű pallótokos ablakokra; a kőkeretes reneszánsz ajtók helyett fillungos ácstokos ajtók készültek. Ekkor épült az ún. „magtár"-bővítmény. Feltehetően ekkor alakult ki az épület ma ismert oromfalas tetőformája, illetve kanálhátas, festett keretes vakolata.

Az épület a felújítás előtt kiegészítő szerkezeteitől megfosztva, csupán falakból, födémekből és tetőből állt, kivéve néhány faragott kő elemet.

Tervezett felújítás

Megbízóink igénye az volt, hogy az eredeti rendeltetésnek megfelelően egy igényes lakó-kastélyt tervezzünk.

Az épületnek két jelentős építési periódusa volt, amelyek valamilyen módon meghatározták az épület külső és belső kialakítását. A belső térkapcsolatok jelentősen nem változtak meg, s a két építési periódus nyomai dokumentálható módon leolvashatók az épületről.

Ahol lehetett a reneszánsz jelleget erősítettük, annak hiányában pedig a későbbi korokból megmaradt elemeket, illetve minden érdekes részletet bemutattunk. A külsőt érintő koncepció az volt, hogy mivel az épület tömege az eredeti reneszánsz korszakot őrzi, a tetőforma és tetőkialakítás ahhoz alkalmazkodó (feltételezett) reneszánsz jellegű legyen.

A bejárati szinten a barokk kori boltozott konyhát építettük vissza.

A keleti oldal egykori, barokk magtárbővítményét, amit a nyolcvanas években elbontottak, ácsolt fa szerkezetből, erkélyként építettük vissza.

Fent: Kőszeghy Attila – Oláh Márton: Ádány-Módis családi ház, Debrecen-Pallag • Terv és építés: 2005-2010 (Fotó: Oláh M.)

Balra: Kőszeghy Attila – Oláh Márton: Nagykálló-Harangod, Lurkókuckó és élménypark komplex közösségi rekreációs kül- és beltéri gyermekcentrum bejárati épülete • Terv: 2009, építés kezdete: 2010.

Ekler Dezső tánc-csűr épületét 2010-ben újították fel. Elvárás volt, hogy a fogadó épület organikus építészeti szemléletet tükrözzön. A megbízói elképzelésnek megfelelt a dekon mozzanatokra és a földdombba rejtéssel némi öko-jellegre utaló cakkos épületforma.

TÁRSASHÁZ, TELKI

SÁROS és Társa Bt. • terv és látványterv: Pusztai Róbert

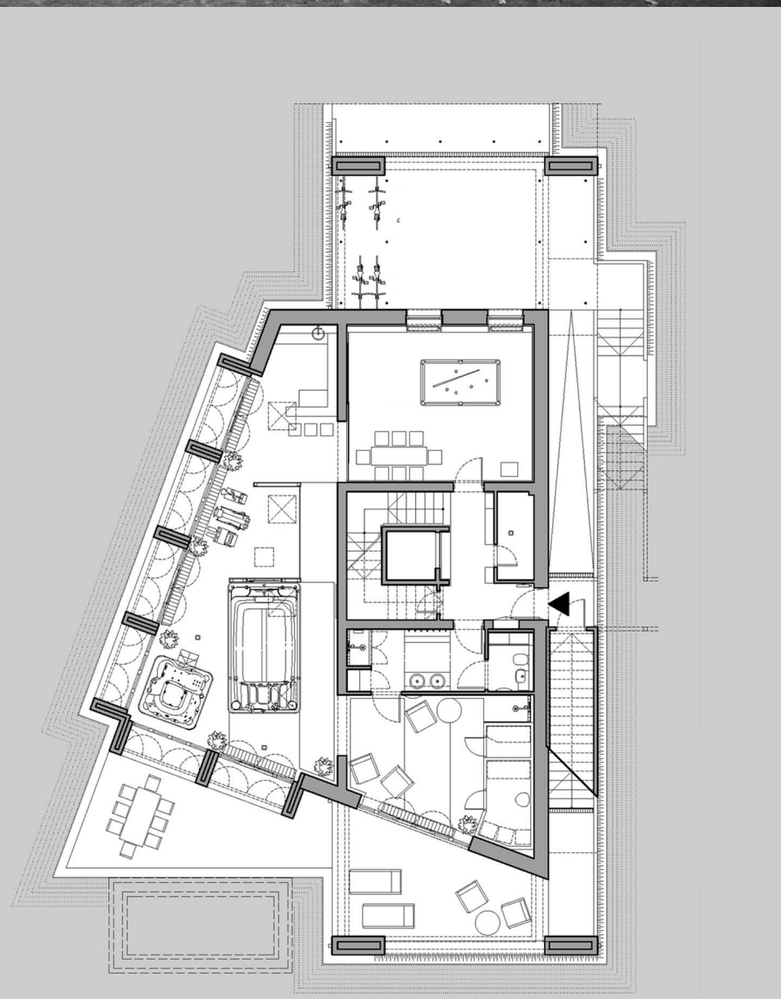

FÜZÉR, MEZŐGAZDASÁGI ÉPÜLETEK

Jánosi János

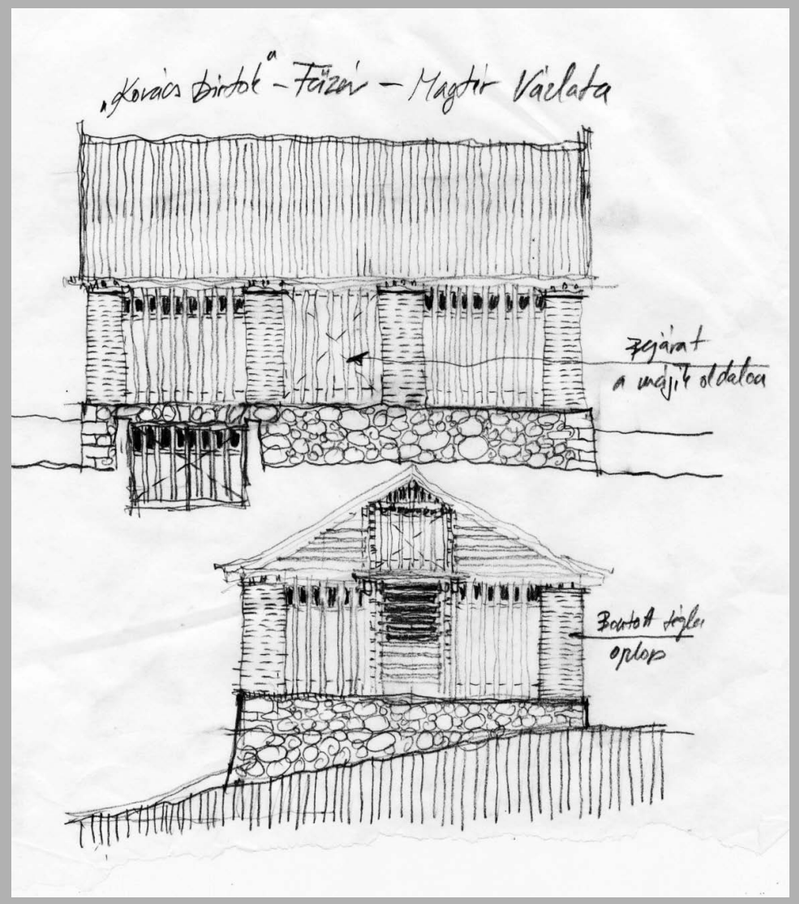

A csodálatos tájban egy tönkretett falu. Munkanélküliség, reménytelenség, lepusztult épített örökség. Mit tesz, tehet egy építész? Egyénieskedik? Hozza az újat, a „modernet", a régivel egyenértékűt? Nem, szerintem nem ez az út! Visszaállít, felújít, a tönkretettet vissza-„hazudja".

Ha lesz, ami új reményt ad, akkor, talán a falu szélén lehet egy vagány egy különleges, a „jövőbe mutató" épület. De még akkor sem biztos.

Morzsák egy faluban tevékenykedő építésztől, aki egy remek ember nemes és hétköznapi szándékait igyekezett papírra vetni és megépíttetni.

Jánosi János

MAKÓ, KÁLVIN TÉRI ISKOLA

Csernyus Lőrinc

„ELSŐDRÁMÁS” ÉPÍTÉSZ LETTEM

egy budafoki ház tervezésének és építésének nem látható titkai

Tóth Péter

ELŐVERSENGÉS

Ahol váratlanul ölembe hullott a nagy lehetőség, hogy olyan házat tervezzek, amely talán meg is épül.

Vándoriskolás éveim negyedik állomása a Mérmű stúdió volt, Dr. Szűcs Endre bohém építész, életművész kisiparos és utazó nagykövet társaságában. Már az irodában töltött első hetek egyikében kérdezte a mester, hogy épül-e olyan munkám, amivel diplomázhatnék a vándorévek befejeztével. Miután kiderült a szomorú valóság, nagyszerű ajánlatot kaptam: tervezzek Budafokra lakóépületet, ami biztosan meg fog épülni, így nyugodt lehetek közelgő diplomázásom felől.

ELSŐ SZÍN

Ismerkedés a feladattal és a mit sem sejtő megbízóimmal. • Helyszín: nyugodt kertvárosi környezet a város szélén, a falakon számolatlan mennyiségű népi kályhacsempe. Ideális terep, hogy az idetévedő betegek előbb-utóbb teljesen „felépülten” távozhassanak.

Nagy igyekezettel vágtam neki a feladatnak, hiszen különleges jelentőségű munkát kaptam, amely a vándorévek méltó lezárását jelenthette. Az első megbeszélésen a mester vázolta, hogy ő ezt a munkát csak a háttérből figyeli majd, és én, kis újonc leszek a tervező. A megrendelők önfegyelemmel vették tudomásul ezt a nem várt fordulatot, arcizmuk sem rezzent, amikor kiderült, hogy egy zöldfülű tervezi majd családi otthonukat. Sőt, számomra úgy tűnt, mintha ugyanazzal a bizalommal ajándékoznának meg, amivel korábban Bandit felkeresték. Egymás megismerését követően az első vázlataim olyan szerencsés fogadtatásban részesültek, hogy a ház a tervek kidolgozását követően gyakorlatilag minimális változtatással épült meg.

MÁSODIK SZÍN

Bonyodalom. Erőfitogtatás, birkózás és végül vérontás nélküli győzelem • Helyszín: Budafok egyik síugrósáncnak is beváló utcája, ahol a terepviszonyoknak hála a harcszíntér, azaz a garázslehajtó tökéletesen vízszintes terület volt.

Az álomszerű kezdet után a kivitelezés maga volt a hidegzuhany. Sosem felejtem el azt a ködös reggelt, amikor dagadó kebellel és remegő térdekkel megérkeztem a helyszínre. A munkagödör szélén már várt a tapasztalt idős építőmester, aki (bár korábban egyetértett a tervekkel) szinte tajtékozva üvöltötte, hogy ő még ilyen rossz dokumentációt nem látott, és ezt a házat ezekből a rajzokból nem lehet megépíteni. Mindezt persze úgy közölte, hogy a mit sem sejtő tulajdonos épp mellettem állt…
Ez volt az a pillanat, amikor a Vándoriskola nyújtotta védőburok tökéletesen működött és megóvott a teljes összeomlástól. A vesztes visszavonulás helyett bíztam a magam igazában, hisz a mesterem látta és jóváhagyta a terveket. Jó volt arra gondolnom, hogy olyan ez a láthatatlan védőszárny, mintha kölcsönkapnék egy kicsit a mester negyven évnyi tapasztalatából.
Ezután néhány hetes huzavona kezdődött, amikor a kb. kétnaponta jelentkező kérdések miatt hol az irodában, hol az építkezésen bizonyította mindenki a maga igazát végtelenül türelmes megbízónk jelenlétében. Ezeket az elég izzasztó pengeváltásokat itt nem részletezném, a végeredményről elég csak annyit megjegyezem, hogy az idős építőmester nem jött többet a kivitelezés helyszínére. Helyébe a fia lépett, akivel sokkal jobban szót értettünk. Innentől nagyságrendekkel hatékonyabban haladt az építkezés, és örömmel jelenthetem, hogy a ház az eredeti tervek alapján készült el.

HARMADIK SZÍN

Távol egymástól, de mégis közel • Helyszín: korunk virtuális valósága, a világháló.

Ahogy közelítettünk a befejező munkákhoz, úgy fogytak a feladatok és ritkultak a művezetések. Egy építkezést – akár a tervezést – ennek ellenére persze, csak abbahagyni lehet, befejezni sohasem. Éppen ezért számomra a legnagyobb elismerés, hogy a tulajdonos a mai napig felhív vagy levelet küld drótpostán, ha szeretne alakítani valamit a házon, mert kíváncsi a véleményemre. Talán a fentiek ellenére vagy éppen ezek miatt továbbra is megbízik bennem.

EPILÓGUS

Személyes élményeimen túl beszámolnék még egy kis szakmai kísérletről az épülettel kapcsolatban. Egyrészt a helyszín, másrészt a tulajdonos kérése miatt nem lehetett Budafokon Balaton-felvidéki présházból ihletődött szokásos *„Mérmű-házat”* tervezni. Az első beszélgetések során kialakult, hogy a tulajdonos házaspár szívéhez legközelebb a polgárosodott középréteg kisvárosi villái és a vidéki kisnemesi kúriák állnak. Ezt figyelembe véve igyekeztem olyan házat tervezni, ahol a vágyott hangulat elérése mellett a háromosztatú magyar ház fő egységei is megjelennek. Így került a tornácos két szoba közé a konyha, az épület középtengelyében a tűzhellyel, ahová még a különösen meredek északi domboldalon is a legtovább besüt a nap. Ezek mellett pedig természetesen a fő szempont az volt, hogy ez a kis ház ennek a szép családnak a lehető legmegfelelőbb otthona lehessen.

Tóth Péter: Budafok, családi ház, 2010

WALDORF ÓVODA (VÁZLATTERV)

Papp Tamás • mester: Makovecz Imre

Helyszín: Kecskemét, Szarkás 74. a területen a Klebelsberg idején épült tanyai iskola áll; ma a „Gyermekkert" Kecskeméti Waldorf Egyesület (építtető) működteti.
Részlet a műleírásból: Az Alföld a nagy, fehérre meszelt lábazatú kukoricagórék, kerek gazdasági épületek, hajlott ívű, kerek tyúkólak (disznóölés után kitakarítva, kimeszelve húsfüstölőnek is megfeleltek); udvari kemencék, fedeles szénaboglyák világa. A tervezett épület ezt a világot kívánja megidézni. A falazott nagy pillérek egy háromnegyed körívű tetőt tartanak. E szerkezet alatt kapott helyet az óvoda. Az irodák és a melegítőkonyha zónája padlásteres, míg a csoportszobák tető alá rejtett, boglyaívű boltozott terek. A bejárati előtérből közvetlenül belátunk a belső díszudvarba, melynek közepén életfa áll. Az épület belső ívén közlekedő fut végig, erre van felfűzve az összes helyiség.

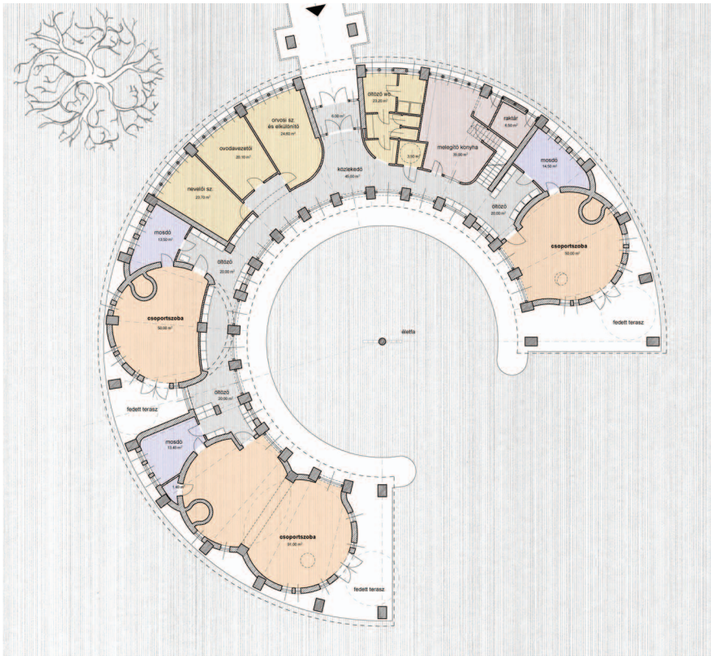

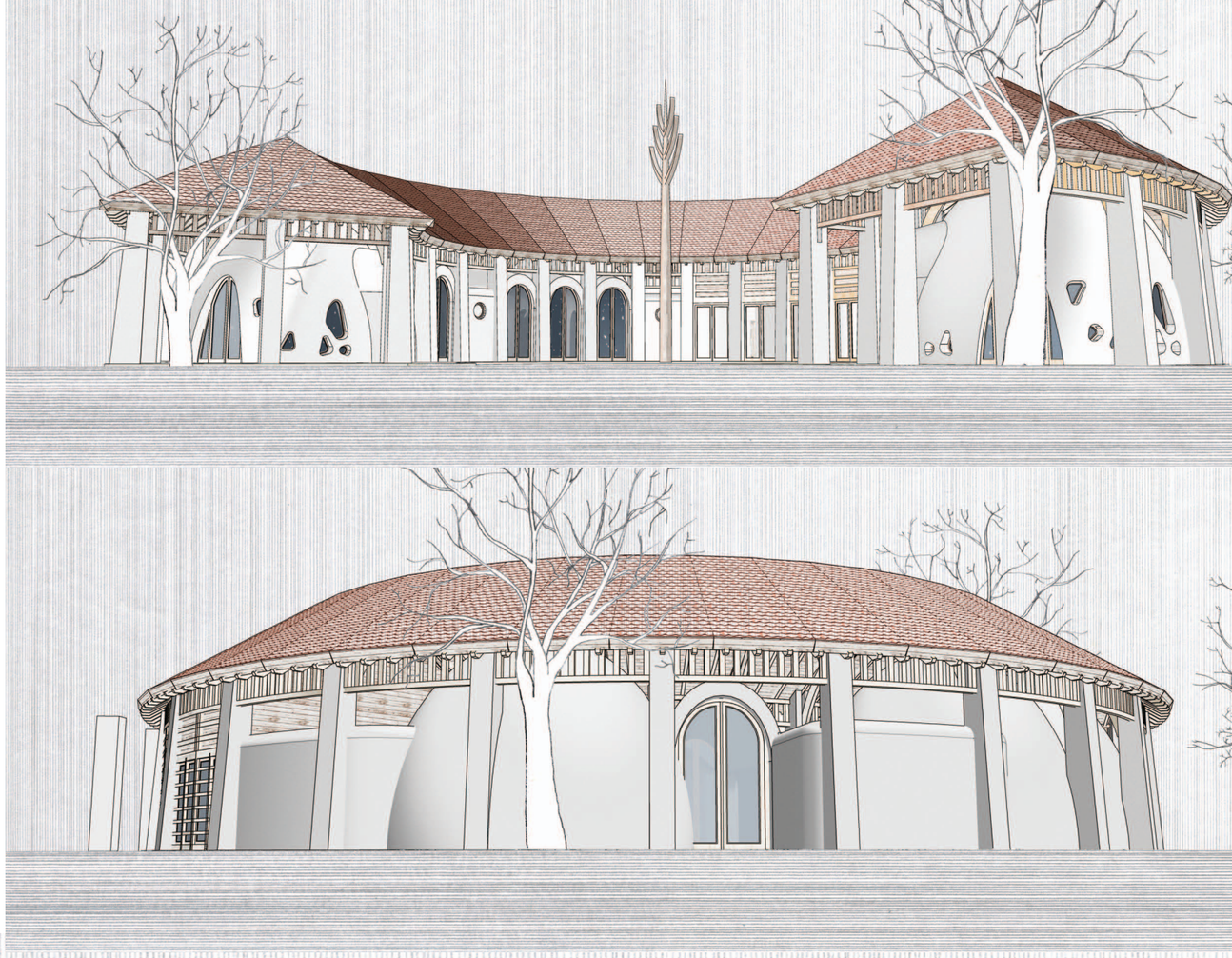

AKVARELLEK

Füzes András

Balogh tanár úr mondta egyszer, hogy 300 képet el kell készíteni ahhoz, hogy a vízfestés lényege megismerhető legyen. Van még tennivalóm bőven. Ő indított el. Egyetemi óráin kiválasztott egy témát, és azon nyomban, előttünk elkészített egy képet. Mi pedig néztük. És ez így ment alkalomról alkalomra. Mégis azt mondhatom, hogy ezeken az alkalmakon egy-egy elejtett szófoszlányból többet tanultam, mint sok gyakorlati órán, mert ezek a szavak és a nyomukban születő kép mintha megnyitottak volna valamit egy nehezen érzékelhető világ felé; azáltal hatottak a szellemre és az érzelmekre egyaránt. Számomra az akvarellezésben az az izgalmas, hogy a letett foltot már nem lehet visszaszedni, se következmények nélkül elfedni: papírtól függően lehet gyengíteni, lemosni, de az a folt már meghatározója lesz a képnek. A vízfestés erőteljes formálója lehet az embernek.

Wekerle piac
Gellért galéria
Gellért könyvtárszoba
Tokaj

SZ.-HÁZ, BUDAPEST • **S.-HÁZ,** DIÓSD

Varga Csaba • közreműködők: Füzes András és Csaba Kata

KERTRÉSZLETEK

Illyés Zsuzsa

Jobbra: Veresegyház, családi ház kertje • 2007-2010 • Építész: Zsigmond László • A több kertkapcsolatos főépület különböző rendeltetésű terekre nyílik. A legmelegebb oldalon félcserjékkel, mediterrán növényekkel kiültetett szőlőskert, az utca felé rózsakert szökőkúttal, a hátsókertben grillező és játszótér, a fürdőház és a főépület között fűszerkert és gyümölcsös kapott helyet. E kialakítás egy korábbi parkosítás továbbfejlesztése. Adott volt a patak, a kőkert, a pince és a fenyves.

Csopak, nyaraló és családi ház kertje • 2007-2009 • Építészek: Olbert Krisztián és Oroszváry László • A saroktelek mesterséges feltöltéseivel alakult ki a teraszszintek belátásmentessége, a tó előtereként feltáruló ovális kert. A változatos növényzet ellenpontozza a ház és kert formai szigorát.

Budapest XII. Mátyás király úti társasház kertje • 2007-2010 • Építész: Farkas Károly • Az erdősült telekre épített ház körül megmaradt fák alá erdei évelőágyak kerültek, a garázsbehajtó bevágását lépcsős, íves támfalak keretezik.

MAGYAR ARANY JAPÁNBAN

Szűcs Endre beszélgetése Lukácsi Lászlóval

Az idei Kanazawa-i Nemzetközi Üvegművészeti Triennálén harminckilenc ország 470 művésze közül egy magyar művész, Lukácsi László Ferenczy- és Fujita-díjas üvegszobrász kapta az aranyérmet legyezőt formáló alkotásával. A világ e legrangosabb üvegművészeti kiállításán a nemzetközi zsűri idén 17 díjat osztott ki, ebből egy aranyérmet.

Hazánk ismét büszke lehet. Nem először kaptunk bizonyosságot arról, hogy itt, a Kárpát-medencében is teremnek olyan tehetséges tudósok, sportolók, írók és művészek, akik jó hírét viszik az országnak.

A magyar stúdióüveg, azaz az üveg képzőművészeti átlényegülésnek mozgalma igazán nemzetközi szintű. Kiváló magyar üvegművész kollégák írják a nemzetközi palettára Magyarország nevét – kezdi Lukácsi László üvegművész barátom, akinek a műtermében volt szerencsém járni akkor, mikor a Kanazawa kiállításra készült. Derűs, magas, pödröttbajszú 50 éves fiatalember, örökös kamasz mosollyal. Műhelye természetes fényben úszik. Meglepő tisztaságban, szerszámerdőben dolgozik elmélyült megszállottsággal, magányosan. Örökös kísérletezéssel alakítja gépeit, eszközeit, hogy üvegálmaihoz idomítsa őket.

Mi inspirál téged?

A zene, a zeneiség alapvetően meghatározó az életemben, sőt, magam is próbálkozom időnként. Zenei képzettségem csekély, a zenélés mégis páratlan élményt jelent. A muzsika alapvetően megnyugtat, harmonizál, néha pedig felpezsdít, energiával tölt fel. Az igényes, finom részletekben gazdag zenéért lelkesedem. De a legnagyobb mester, mely a legintenzívebben hat rám, az a természet. Például az organikus elemek végtelen sora, amely szabályosnak látszik, de mégsem az. Nálam ilyen egy hullám, ilyen a levél, a kavics, a szirom, a kagyló és a legyezőmotívum is. Célom, hogy megmutassam, milyen gyönyörű az üveg, és milyen csodákat rejt – méretben, színben, formában, effektben, felületben. Célom a kemény, éles, hideg alapanyagot lággyá, selymessé, puhává tenni – olyanná, amit a szemlélő meg akar érinteni. Ez az interaktív csoda szerencsére rendre meg is történik. A kiállításokon – hiába ott a *„kérem, ne nyúljon hozzá!”* felirat – mindig megsimogatják a szobraimat. Árulkodó jelként tele vannak ujjlenyomatokkal. Íme a bizonyíték, hogy a természetes formák kizökkentenek a passzivitásból. Szerintem az organikus építészet is pont ezért áll közelebb az emberekhez!

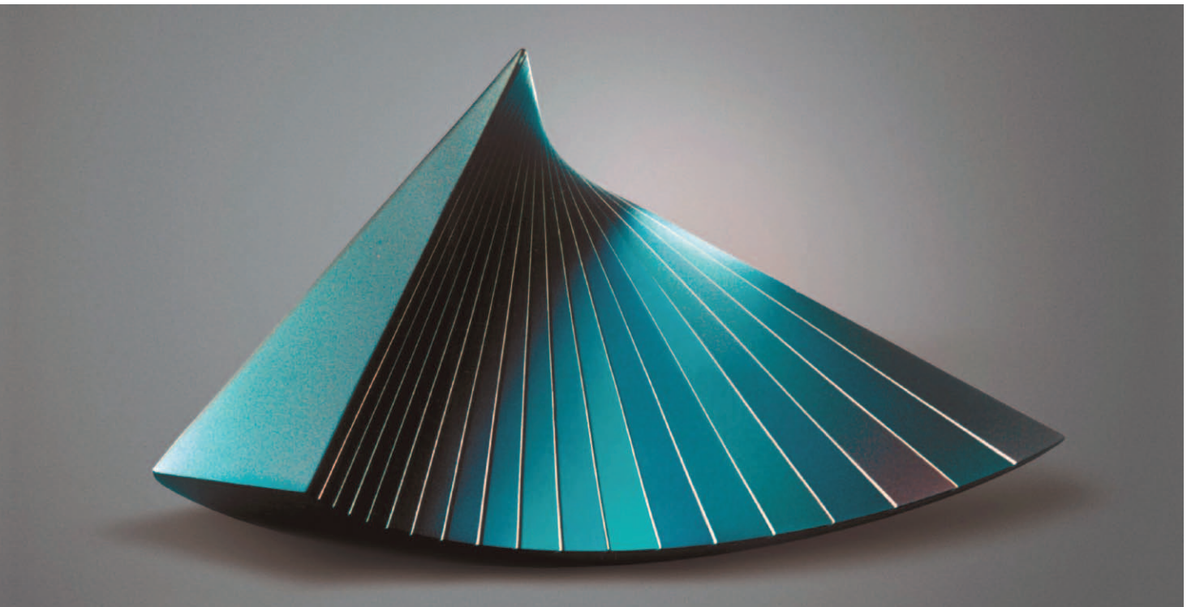

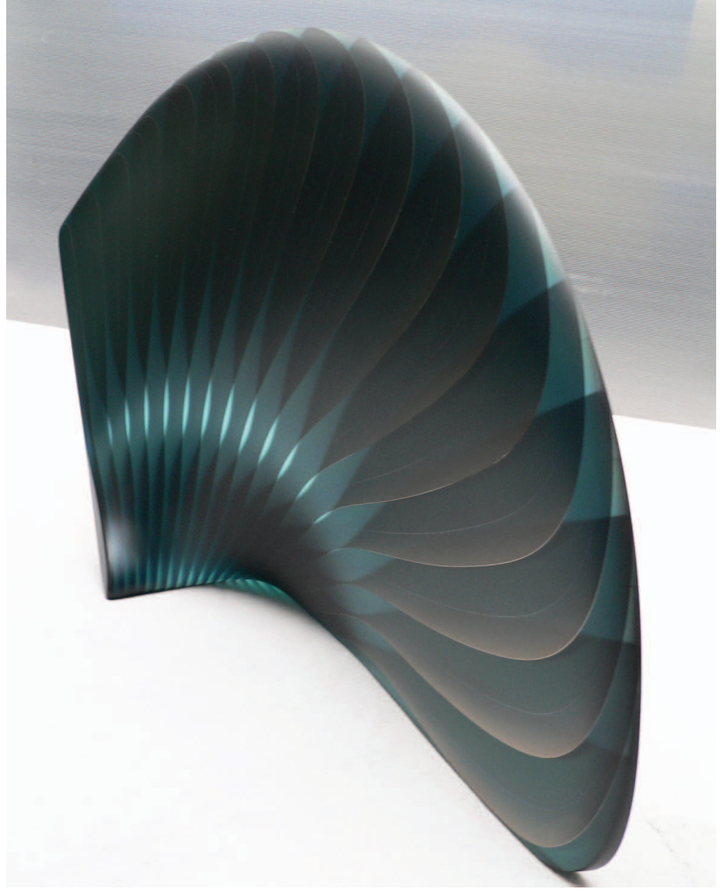

Fontosnak tartod, hogy visszaigazolást kapj egy-egy munkádról? Készítesz tárgyakat megrendelésre is?

A visszajelzés néha fontos, néha nem. Nagy ritkán előfordul egy-egy megrendelés, de a galériások általában rám bízzák, milyen tárgyat készítek a kiállításokra.

Mondanál néhány szót a díjnyertes alkotásról?

Olyan szobrot szerettem volna kiküldeni, amelybe belesűrítem eddigi tapasztalataimat, ám valamiképpen mégis új. A japán tradicionális kultúra egyik gyönyörű eleme a legyező, melyet az üveg még különlegesebbé tesz. A félig áteresztő tükrök, a kékeszöld színárnyalat, és az íves csiszolásból kialakuló forma, illetve egymást metsző vonalak egyszerre keltenek izgalmas, érdekes, puha és lágy hatást. Ez az egyik legnagyobb tárgy, amit valaha készítettem; körülbelül egy méter széles. Mert bár nem a méret számít, néha egy tárgy a méretével is hatni tud.

Szerinted az üveg, mint anyag, milyen szerepet tölt be a ma emberének életében és az építészetben ?

Az üveg ára valaha az aranyéval vetekedett. A nagyipari technológiák bevezetésével csökkent az ára, így a mindennapi életben és az építészetben egyre nagyobb teret nyer. Átlátszóságával páratlan, nemes anyag! El lehet-e képzelni egy középkori templom áhíhatát színes fények, reflexek nélkül? Manapság az iparművészeti üveg kevésbé érvényesül az építészetben, pedig kiváló üvegtervezőink vannak. Olyanok, akik nemcsak a hagyományos technikákkal dolgoznak, hanem stílusban, technológiában már XXI. századiak, alkalmazkodnak a mai közösségi-és magánépületekhez, de szívük és az anyag iránti tiszteletük megmaradt. A *stúdióüveg* mozgalom hatására – vagyis hogy az alkotások otthoni műtermekben készülnek egyedi és nem tömegtermelői szemlélettel – az üveg egyre szélesebb körben terjed a műgyűjtők között. Külföldön ez a folyamat már évtizedekkel ezelőtt elindult, de szerencsére már itthon is egyre több az érdeklődő az üvegszobrászat iránt.

Kapcsolatban vagy kortárs művészekkel? Van esetleg valaki, akinek munkásságát figyelemmel kíséred?

Természetesen kapcsolatban vagyok hazai és külföldi kollégákkal. Üveges kollégákkal időnként beszélünk szakmai kérdésekről, és ha lehet, segítjük egymást. Közös kiállításokon is gyakran látok figyelemreméltó és érdekes alkotásokat. Feleségem, Borbás Dorka szintén üvegművész, több, mint 20 éve segítjük egymást. Stílusban, technikában homlokegyenest különbözünk, de ki is egészítjük egymást. Míg én perfekcióra törekszem, ő vibrálóbb, líraibb.

Hol láthatjuk a közeljövőben az arany-díjas alkotást, vagy egyéb munkáidat?

A díjnyertes üvegszobor még november végéig Japánban, a Notojima Üvegmúzeumban látható. A tárgy sorsa többesélyes. Az Iparművészeti Múzeum is szeretné megvásárolni a gyűjteményében már megtalálható, korábbi üvegművem mellé. A Műcsarnokban lesz a közeljövőben az Art-Fair, arra is készülök, mert kollégáinkkal fontosnak tartjuk, hogy az itthon kevéssé ismert üvegszobrászatot méltó helyére emeljük a hazai művészeti porondon is. Épp ezért nagy megtiszteltetés számomra, hogy az *Országépítő* értékteremtő-és őrző folyóirat oldalain mutatkozhatom be.

Köszönöm a beszélgetést, gratulálok a díjhoz és további sok sikert kívánok!

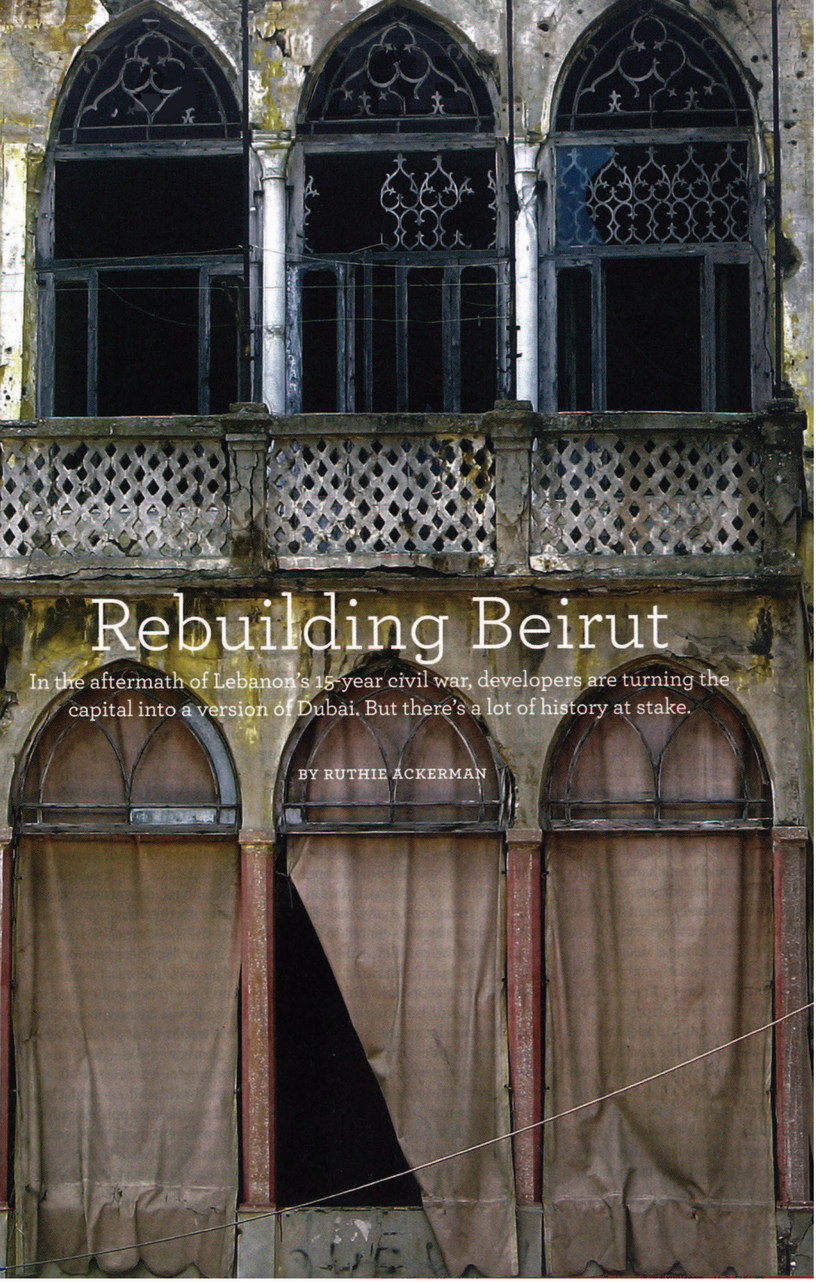

„Bontásra érett" bejrúti homlokzat
(*Newsweek*, 2010. 11. 08.)

BUDAPEST SEM DUBAI

szerkesztői széljegyzet

Beirut is not Dubai – a tiltakozók transzparensein ez olvasható a libanoni fáklyás tüntetéseken. Bejrút ma még a Közel-Kelet Párizsa – a francia gyarmati időszak és az Ottomán-kor épületeivel. De aligha marad az, ha a következő évtizedben az ENSZ fejlesztési programjának zászlaja alatt a régi város területén új lakások tömegét építik nemzetközi befektetők.

A *Newsweek* 2010. november 8-i számában az öreg épületek megszállott védelmezőjét, Assem Salam libanoni építészt idézi: *„1840-es Ottomán-kori otthonomat képes vagyok megvédeni, de mi értelme, ha a házam körüli helyi társadalom nem kap védelmet?"* Abban bízik, hogy a vallási közösségek együttesen képesek lesznek megmenteni fizikai környezetüket, fizikai emlékezetüket a történeti várost eltüntető „kulturális háború" ellen.

Az elmúlt hónapokban Budapesten számtalan tiltakozó megnyilvánulás, akció történt az ún. Bécsi utcai, öt épület bontásával járó, jókora városképi daganatként fenyegető, megalomán építmény ellen. Valami nagyon nincs rendjén a megkésett felháborodás és tiltakozás körül.

Van egy rendezési terv, amely a meglévő városépítészeti arculatra van méretezve. De hol van a befektetők érdekérvényesítő erejével számoló, a megtartandó értékek védelmére esélyt adó, széles körben elfogadott városfejlesztési stratégia? Lehetséges, hogy e stratégia hiánya előnyös nemcsak az értékesnek tartott építészeti alkotások bontásában érdekelt spekulációs vállalkozások számára, hanem a vállalkozók körül sündörgő építészeknek is. Most a jelentős munkák megtervezésének útja nem kapcsolat- és korrupciómentes pályázatokon át vezet, hanem kivitelezési pályázatokon át történik, s építészekkel, akik a beruházók zsebében vannak. Ezt az teszi szóvá, aki nem akar munkához jutni. Ilyen kontextusban a tiltakozások nehezen értelmezhetők, kezelhetetlenek. A tiltakozók városképi elvárásai egy bármikor módosítható, néhány szakértő által összeállított rendezési tervre vagy a felháborodott csoportok ízlésére aligha alapozhatók.

•

2010 talán legfélelmetesebb híre, hogy nemcsak Kínában óriási a méhpusztulás. Az USA méheinek majd fele is eltűnt az utóbbi egy évben! Ez eufemisztikus kifejezése annak, hogy nem tudjuk, hol, de bizonyára megdöglöttek, merthogy sem a sétahajókon, sem a szárnyaikon nem kelhettek át Európába. A bejrúti történet közelében maradva – az lehet a méztermelők dilemmája, hogy egyáltalán mi értelme a saját méhecskéket mézeltetni, ha nincs az a közösség, társadalom, amely lélekben együtt van velük és időben kikényszeríti a méhmentő intézkedéseket.

Méhész barátunk szerint Budapest 20 kilométeres körzetéből eltűntek a méhek, és ezt nagyrészt a mobiltelefonok okozzák. A méhek nem találnak vissza a kaptárukhoz. Nincs stratégia a méhek jövőjének biztosítására, fogalmunk sincs, hogy milyen méhpusztulás tekinthető kritikusnak.

A helyzet komolyabb annál, semhogy évekig lehetne tanácskozni és siránkozni – megsprórolva a hosszú távú mentő stratégiák kidolgozását.

A történeti városkép eltűnése ellen lehet tiltakozni. De tétje, következménye nincs, hiszen ki tudja – közmegegyezést élvező stratégia hiányában– , hogy mennyi bontás, milyen építészeti daganatok építése után szűnik meg az a város-karakter, amely kort, vallást, egyáltalán kultúrát hordoz. El kell viselni, hogy a meglévő értékek közé jópofa provokációként beékelődjenek a spekulációs akciók túlméretes szörnyei? A Bécsi utcai ingatlanspekulációs eset nem arra utal, hogy a hasonló helyzetek megakadályozására – városképalakító, értékkezelő stratégiák hiányában – alkalmasak a transzparensekkel és/vagy fáklyákkal felszerelt mutatós tüntetések.

•

A Kós Károly Alapítvány elnökének a közelmúltban elhangzott tiltakozó beszédét idézzük a következőkben:

Ertsey Attila:

A városkép áthangolása

Tisztelt Jelenlévők!

A Bécsi utcai Zeppelin-projekt előzményeiről ejtenék pár szót.

A Fővárosi Tervtanács nagy szavazattöbbséggel támogatta a Foster-iroda nevével fémjelzett projektet. Az építész-társadalom jelentős része megdöbbenéssel szembesült a tényekkel, így jómagam is. A Magyar Építész Kamara nem rendelkezik eszközökkel egy ilyen döntés befolyásolására, egyet tehettünk: felkértük a Kamara által jelölt zsüritagok közül azokat, akik igennel szavaztak, mondjanak le zsüritagságukról.

Mi történik itt? A napokban egy építészeti divatlap a Zeppelin-projekt támogatójaként nyilvánult meg.

Az utóbbi időben Európa nagyvárosaiban egyre több épületszörnyeteg bukkan fel. A recept hasonló: egy ingatlanfejlesztő kiszemel magának egy várost, egy helyszínt, megbíz egy sztárépítészt, médiát tesz alá, megszerzi néhány helyi politikus támogatását és megjelenik egy új elem a várossziluettben. Mit jelenítenek meg ezek a szörnyetegek ?

Az építészet mágia, de nem mindegy, fehér-e, vagy fekete.

Fehér mágiát művel Rudolf Steiner, Gaudí, Makovecz, Wright.

Paolo Portoghesi figyelmeztet az építészetre ható kísértésről: Ellen kell állni a pénz és a piac szorításának. A kapitalizmus egy agresszívabb formája kezdődött el. Hatalmas épületek épülnek, sztárépítészek által.

Egy ilyen példa Jean Nouvel barcelonai irodaháza. A város emblematikus épülete a Sagrada Familia, amelyről Gaudí azt mondta: *ez a templom maga a katalán nép*. A nép addig lesz, amíg a templom épül. Barcelona látképében azonban megjelent egy új elem, egy uborka formájú irodaház, mely pont olyan magas, mint Gaudí remekműve. Nemcsak konkurál vele, többet tesz. Agresszív tömege eluralkodik, áthangolja a várossziluettet és Barcelona hangulatát. Egy város karakterét a hangulata adja, mely érzések formájában közvetít valamit nekünk abból a titokból, mely a város lényének individualitását alkotja. Ha ebbe beleavatkozunk, ezt a hangulatot támogatjuk vagy romboljuk. Ez mágia. Az az áthangolás, ami Barcelonában történt, mágia. Fekete mágia.

Az uborka fallikus formája a hely spirituális jellegét megváltoztatja. Mi történt itt? Luigi Fumara szerint ez egy kísérlet, hogy az embereket építészeti és szociális formákkal befolyásolják, melyek félelmet keltőek. Elterelik a figyelmet a formálás kérdéseiről, pedig az az igazán lényeges. A kifejezés spirituális értéke válik a legfontosabbá.

És mi történik Budapesten? Van már bálnánk, és lehet, hogy lesz Zeppelinünk?

A Bécsi utcai Zeppelin a pesti tetők fölé emelkedik. A látványterven jól látszik, mivel konkurál: a Bazilika kupolájával. Itt bizony Budapest hangulatának áthangolására történik kísérlet. Tudatában vagyunk, mit művelünk az épületeinkkel?

Minden városnak joga van saját arculatának alakítására. London belvárosában most épül egy hetvenemeletes felhőkarcoló – tegyék. Budapestet hagyják békén!

Az említett divatlap a Zeppelint a haladás, a modernizáció jelképének tekinti, az ellenzőket a múlt maradi képviselőinek. Vajon maga mondja ezt, vagy mondatják vele?

A recept kísértetiesen hasonlít a jól ismert sukorói King's City projekthez.

Budapest hangulata a miénk! Védjük meg!

TITKOS ALAGÚT, BOMBABIZTOS DÍSZTRIBÜN SZTÁLIN-SZOBORRAL

Bende Csaba

1956-ban harmadikos gimnazista voltam. A Városliget szélén, az akkori Kéménysepő étterem és kertvendéglő mellett laktunk. Amiről beszélni szeretnék, az a karnyújtásnyira lévő nagy tavaszi kommunista állami csinnadratták színhelye, az egykori Aréna, ma Dózsa György út. Itt rendezték minden évben az április 4-i díszszemléket és a május elsejei tömegfelvonulásokat. A területet akkor még nem nevezték Felvonulási térnek.

1956 sűrű év volt. Április 4-én a szokásos díszszemle zajlott a Dózsa György úton kialakított széles betonsávon. Életem első fényképfelvételeit lakásunk, a Szondi u. 93 sz. ház lapostetejéről ekkor készítettem. A szemközti Szépművészeti Múzeum tetején hemzsegtek a biztonsági emberek. Egy kéménycsoport mögé bújtunk a barátaimmal. Apám első világháborús, célkeresztes tüzérségi látcsöve jó szolgálatott tett: láttuk a díszszemle minden lényeges mozzanatát. Hallani nem volt probléma; a felszerelt sokszáz hangszórótól dörgött és visszhangzott az egész Városliget.

Ebben az évben először utazhattam külföldre. Meglátogattuk apám rokonait a Felvidéken. 1944 óta nem láthatták egymást. Édesanyám pedig tizenkét év után először mehetett a délvidéki Eszékre a testvéreihez.

A Sztálin-szobor ujjai

A levegőben nyár eleje óta szikrázott a feszültség. A sajtó korábban elképzelhetetlen dolgokról írt. A vasárnap este megjelenő, még nyomdafestékszagú *Hétfői Hírekért* harcot vívtak az emberek az Oktogonon, az akkori November 7. téren. Aztán október 23. – csodálatos nap, felejthetetlen érzés.

Késő délután mindenki arról beszélt az utcán, hogy forrong a város, az egyetemisták tüntetnek, és valami történik a szobornál. Barátaimmal elmentünk a Dózsa György úton a Fasorig, ahol a tribün állt. Az egykori MÉMOSZ székház tetejéről már ledobálták a legalább három méter magas vörös csillag lemezmaradványait, éppen mellettünk pár méterre estek le. A téren akkor – este 9 óra körül – már többezer ember volt. A szobron már sokan dolgoztak, ott volt a BSZKRT (ma BKV) két darus teherautója is. Drótkötelet kötöttek a szobor nyakába és megpróbálták ledönteni, a szobor meg sem mozdult. Végül lángvágóval elvágták a szobor bronzrészét, majd a belső acéltraverzeket is a térd magasságában. Végül a két darus kocsi lerántotta Sztálint a betonra. Óriási üdvrivalgás tört ki. Sztálin előretartott jobb karjára zuhant és az úttestben ujjaival csaknem 20 cm mély lyukat ütött.

Éjfél felé már puskaropogást lehetett hallani a Belváros felől. Édesapám otthon két hatalmas pofonnal várt. Így jártak barátaim is. Hajnalban bemondta a rádió, hogy kijárási tilalom van, nem járnak a villamosok. Sokan mégis elindultak dolgozni. Örültem, hogy reggel nem kell iskolába mennem. Apám meglepően sokat telefonált. Majd ő sem ment dolgozni.

Október 24-én szép napos, de hűvös idő volt. Egész nap az öreg Siemens rádiót hallgattuk, egymásnak ellentmondó híreket hallottunk. Apámat még sohasem láttam ilyen gondterheltnek. Megpróbálta hívni bátyámat Szegeden és anyámat Eszéken, de semmilyen interurbán telefont nem kapcsoltak. Gondolom, működött a kommunista pánikszabályzat: senki, sehol, senkivel nem beszélhet, ezért rendelték el a kijárási tilalmat. Az emberek a nyitott házkapuk előtt ácsorogtak, de nagyjából betartották az előírást: nem sétáltak az utcán.

Másnap megtaláltam a bátyám által – vízfestékkel – még a koalíciós évek alatt, 1946-ban készített Kossuth-címert, és hazafias lelkesedésből felkötöttem spárgával házunk bejárati vaskapuja fölé. A házmesterünk, Wlaszák úr segített, azaz tartotta a családi, ma is meglévő falétránkat, de közben szörnyű izgatottan figyelt, vajon ki látja őt, és szemlátomást nagyon félt.

Este bátyám telefonált Szegedről: ott is kitört a forradalom, de nyugalom van a városban. Édesanyám hetekig nem tudta, mi van velünk. Apámmal ketten voltunk itthon, a Kossuth rádiót és a Szabad Európát hallgattuk felváltva egész nap. Persze, a hírek nagyon mások voltak. Amikor a SZER azt mondta: folynak az utcai harcok Budapesten, Győrben, Miskolcon, sok a halott és hogy az orosz *(ruszki)* katonák egy része átállt a magyarokhoz, akkor a Kossuth rádió Gerő Ernő dörgedelmét közvetítette. *Gerő elvtárs* azt dörögte a Kossuth rádióban: Magyarországon teljes nyugalom és béke honol, a párt mögé felsorakozott az egész munkásosztály, csak néhány külföldi gengszter lövöldöz, akikre hamarosan lesújt a nép haragja. Pesze, a kijárási tilalmat a nép érdekében el kell rendelnie, és fenn kell tartania, de a becsületes és kommunistahű lakosságot a párt ellátja minden földi jóval. Aztán kihirdették a statáriumot. A rádióban tíz percenként bemondták, hátha a forradalmárok megijednek és hazaszaladnak, puskával, gépfegyverrel kézigránáttal, és az ágy alá bújnak. Nem így történt. A ruszkik pedig elkezdtek kivonulni a városból. Nagy Imre rádióbeszédére emlékszem, aki feloldotta a statáriumot és a kijárási tilalmat. Az ellenforradalmat forradalomnak minősítették és az emberek boldogan rohangáltak az utcákon. Ekkor olyan hangulat volt, amit nem felejtek el soha. Mindenki boldogan mosolygott az idegenekre is – mint az ütődött amerikaiak – kokárdával jártak, és ismeretlenek csókolóztak össze. Akkor mentem én is be a Belvárosba, és csináltam jónéhány fényképet.

Október 28-án a ruszkik kivonultak Budapestől – legalábbis a Kossuth rádió szerint. Már nem volt statárium. Azt hittük, végre felszabadultunk és nyugalom következik. Apám megállapította: ha minden igaz, amit Nagy Imre deklarált, akkor az maga a csoda: vége a kommunista uralomnak és jön a polgári demokrácia, a többpártrendszer valamint a semlegesség, mint Ausztriában tavaly!

A tribün titka

28-án elmentünk a barátaimmal megnézni a *Csizma teret.* A nép így nevezte el a széles Dózsa György út felvonulási szakaszát. A csizmák a hatalmas talapzaton árválkodtak, több nemzetiszín lobogó zászlótartójaként. Sztálint még 24-én hajnalban elvontatták az EMKE elé, az Akácfa uca torkolatához. A vörös mészkő tribün tárva-nyitva állt; két, hatalmas, acélszerkezetű zsilipszerű kapuja az egykori Rondó felőli, hátsó oldalra nyílt. A hatalmas, többtonnás kapuk bronz burkolatát a nép – emléknek – már csaknem teljesen lebontotta. Bementünk a Mikus-féle szocreál domborművekkel gazdagon körbefaragott talapzatba. Az „integető terasz" mögött és alatt pihenő helyiségek, WC és további lépcsők voltak. A tribün alatt aztán megtaláltuk a bombabiztos óvóhelyet is. Sokan voltunk, így bátran megpróbáltuk felfedezni a terepet.

Nem baj, ha tudjuk: nem a díszszemle lánctalpas járművei miatt volt egyébként 30-40 cm vastag vasbeton úttest a felvonulási téren. Ugyanis a tankok és a vontatott nehéz tarackok párhuzamos oszlopainak harmada nyugodtan haladt – minden díszszemlén – a Dózsa György út bazalt kockakövein is! A beton arra kellett, hogy repülőgép felszállópályának is jó legyen végszükség esetén. Az elvtársak az esetleges gyors menekülésre is gondoltak, 1950-51 táján, amikor a teret tervezték. A MÉMOSZ-székház és a dísztribün (a Sztálin-szobor talapzata egyben dísztribün is volt) között titkos folyosó volt a föld alatt, ahonnan a felszállópályának is alkalmas felvonulási tér közepén mozgatható vasbeton csapóajtóval lehetett feljutni a felszínre, az itt várakozó vagy ide rendelt repülőgéphez. A másik menekülőfolyosó a tribün mögötti, az egykori híres városligeti Rondó közepén lévő szökőkút gépházához vezetett, itt a bokrok fedezékében lehetett volna autóba szállni. A tribün alatt bombabiztos bunker volt, külön szellőzőrendszerrel. Innen indultak a járható folyosók.

Mindkét folyosó bejárható volt a forradalom idején, Ádám barátommal és sok budapesti sráccal végig is jártuk. Amikor – évekkel később – a szobortalapzatot elbontották (és a helyén az ideiglenes helyett *végleges* új dísztribün épült a BVTV tervei alapján) valószínű, hogy a folyosókat is megszüntették. Ma a végleges tribün helyén áll az 1956-os emlékmű.

November 4.

Hajnalban iszonyú dübörgésre ébredtem. Később – a régi Siemens rádió még működött – hallottam a drámai Nagy Imre-szózatot, ma is emlékszem minden szavára. A tankok okozta kisebbfajta földrengésre többször megjelent a szobában apám. Halálsápadt volt, és azt mondta: mindennek vége. Édesanyád Eszéken rekedt, bátyád Szegeden van, minket pedig legázolnak az orosz tankok. Egész nap csak a rádiót hallgatta, azt hittem, megbolondul. Nagy Imre drámai nyilatkozatát ötpercenként megismételték idegen nyelveken is. A Váci út felől érkező tankok százai a Hősök tere irányába dübörögtek. Távolból robbanások és gépfegyversorozatok hallatszottak.

Decemberben még mindig szünetelt az iskola. Amikor újra kezdtünk járni – talán februárban – megszűnt az orosz, németül tanultunk. December 16-án megjött anyám Eszékről. Hat órát vártunk, ennyit késett a vonat. Apám szerint ez semmiség ahhoz a 3 napos késéshez képest, amikor 1944 szeptemberében az utolsó vonatok egyikével várta Újvidékről hazatérő családját, köztük engem is. Karácsonykor együtt voltunk mindannyian. A karácsonyfát – mint 1944-ben – zongorástól a belövésektől védettebb ebédlőben állítottuk fel.

(Bende Csaba feljegyzéseit – hozzájárulásával – rövidítve adtuk közre.)

BÉRLAKÁSÉPÍTÉST A VIDÉK SZAKEMBEREINEK

Kőszeghy Éva – Kőszeghy Csanád

Egy és csak egy hangzatos bérházépítési programmal találkozunk a médiában. Úgy tűnik, tökéletes az egyetértés: a városok, nagyvárosok ötszáz vagy még több lakásos lakótelepekre vágynak. Annak pedig több évtizedes hagyománya van, hogy a kistelepüléseknek nem kell semmi. Már 1985-ben megdöbbentő képet adott erről az egyoldalúságról Fóti Péter *Röpirat a lakáshelyzetről* című könyvében. Azóta a lakások leromlása, a helyi szakemberek menekülése drámaian felgyorsult.

Aligha vitatható, hogy a vidéki szakemberek még helyben megmaradt töredékének megtartása halasztthatatlan. Ehhez alapvető az otthon- és munkahelyteremtés programjainak összekapcsolása. Ebből egyenesen következik, hogy a bérlakásépítésnek a kistelepülések körében kell prioritást kapnia, nem a nagyvárosokban. Különben ki épít saját lakást városi költséggel úgy, hogy lakását a hanyatló vidéken fillérekért sem tudja eladni, irányító-szervező képességét, szaktudását nem tudja használni.

A vidéki Magyarország életben tartásához a bérlakásépítéssel összekapcsolt foglalkoztatási program már az utolsó lehetőség.

Lehetőséget jelent

- a helyi irányító szellemi kapacitásra alapozott foglalkoztatás megszervezésére az építési és fenntartási munkák körében, de a kertgazdálkodás és termésfeldolgozást, turizmusfejlesztést megalapozó szellemi kapacitás helyben tartására is,
- a roma szakképzett réteg megerősödéséig a képzetlenek jelenleginél lényegesen hatékonyabb foglalkoztatására,
- az önkormányzati nonprofit gazdasági szektor radikális megerősítésére. A helyi anyagok és munkaerő alkalmazásával az építési költség a vidéki piaci érték közelében maradhat.

Nem várható, hogy nagyvállalkozókból összeállt csoportosulások fogalmazzák meg a rettenetes tempóban hanyatló, szakképzett polgárait elvesztő vidék helyzetét stabilizáló programokat. Kormányzati feladat olyan országos program kidolgozása, amely nem hagyja veszni a kistelepülések sokaságát, és elegendően bátor a több okból is visszafordíthatatlan elnéptelendéssel illetve elszlömösödéssel is számolni.

Az állami és uniós források megszerzésére jelenleg csak a városi bérlakásépítésben érdekelt, a kormányzati politikát erőteljesen befolyásoló nagyvállalatok esélyesek. A médianyomulás szinte számtalan példájából csak kettőt idézünk:

2010. szeptember, *Népszabadság: „Évi negyvenmilliárd forint állami támogatást igénylő koncepciót állított össze az ingatlanszakma. Minőségi lakás a bérből és fizetésből élőknek – ezt eredményezné a jövőben az államilag ösztönzött bérlakásépítés Magyarországon, legalábbis az új Széchenyi-terv vitaanyagához eljuttatott szakmai javaslatcsomag szerint, amit építészek és az ingatlanszakma közösen állított össze. A koncepció ezerforintos négyzetméterenkénti lakbéren és uniós források bevonásán alapul."* (Így: „építészek és az ingatlanszakma", mint a vidéki Magyarország érdekeit hitelesen figyelembe vevő, felelős közszereplők.)

2010. október 26. *Magyar Nemzet: „Évi negyvenezer lakás rázná fel a piacot. (…) érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy bérlakás-építési programmal erősítsék a kilábalást. (…) Az egészséges fejlődést jelző minimum az lenne, ha évente legkevesebb 40 ezer lakás épülne az országban."* Vajon hány kistelepülési bérlakás építéséről gondolkodtak a piacfelrázók?

Ki hiszi azt, hogy a bérlakásépítésprogram fő hangadói a bérlakásra vágyók és azok szerveződései? És az hihető, hogy profitorientált nagyvállalatok „aggódnak" különböző lakástulajdon szerzésére esélytelen, szerény jövedelmű társadalmi csoportokért? Most éppen a középosztály becserkészése folyik. Nyugat-európai példákat emlegetnek. Amikor a média naponta sugallja, hogy bérlakást kell építeni, ötszáz lakásos vagy még nagyobb „lakóparkokban", nyilvánvaló, hogy nem a kistelepülésekre gondolnak.

A vidéki önkormányzatok megkérdezése nélkül, a fővárosi bérlakásépítésért harcoló különös egyesületek sugallatával készül az állami bérlakásépítési koncepció, amely uniós támogatással is kalkulál. Minden jel arra mutat, hogy néhány nagy építési vállalkozó és építőanyag-gyártó alakíthatja a kormány lakásépítési koncepcióját. A vidék, különösen a kistelepülések kétségbeejtő helyzete iránti érzékenységnek nyoma nincs. A nagyvállalatok „klubja" érzékelteti, hogy a vidéknek ebbe a játékba beleszólása nem lesz.

Kislakásokat építenének a vállalkozók, holott ismert, hogy a nagyvárosokban a kislakások aránya túlzott. De a vállalkozók jól tudják, hogy egy kislakás hitel-részlete is jelentős összeg. A fiatalok körében elképesztően magas a munkanélküliség, és semmi esély a helyzet javulására. Sem itt, sem máshol Európában. A nagyvállalkozói bérlakás-koncepció szerint 50 ezer forint körül lenne a kislakások bérleti díja, de ott van még a rohamosan növekvő üzemeltetési költség is. A kicsi bérlakások fenntartása is óriási nehézséget okozhat. A gyermekszám lakásalapterülettel történő korlátozását jelenti a fiataloknak a gyermekvállalási időszakban történő kislakásokba szorítása. De hiszen ezt szociológusaink már az 1970-es években megfogalmazták. Csak a legalább 60 m²-es lakások építését lenne szabad állami és uniós támogatásban részesíteni.

A profitorientált vállalkozók érdekei felől nézve ésszerű a nagyvárosok kislakásokkal történő elárasztása. Ugrásra készen állnak az úgynevezett készházak, könnyűszerkezetes házak építői földszintes, néhány emeletes „lakóparkok" építésére. A lakóházak üzemeltetését is megszervezik, hiszen lényegesen nagyobb biznisz, mint az építés.

A kistelepülések bérlakásépítési esélyei

A kistelepülések kétharmadából menekülnek a szakemberek. Ha lenne hová elköltözniük, még többen tűnnének el a vesztes régiókból. Ezrével állnak üresen a 30-40 éve épült, erősen elavult lakások. A lakosság száma pedig csökken a roma lakosság gyors szaporodása ellenére is. Kérdezhetjük, akkor miért éppen a kistelepülésekre kellene bérlakásokat építeni állami és uniós támogatással?

Érdekes, hogy az nem vitatott, kellenek-e a nagyvárosokban bérlakások. Holott Budapest és a nagyvárosok legtöbbjének lakossága is csökken, rengeteg lakás áll üresen, különösen a fővárosban több tízezer lakás albérlőkkel, bérlakásként működik. A lakások nyomott áron, de eladhatók.

A fővárosban tizedannyira sem égető a bérlakás-hiány, mint a képzetlenek foglalkoztatására is nélkülözhetetlen szakemberek nélkül maradt kistelepüléseken. Helyi anyagokkal, helyi munkaerővel kellene létesíteni rendkívül költségtakarékosan épülő és üzemelő, nagykertes önkormányzati bérlakásokat. Fiataloknak, akik képesek értelmes munkára fogni a kevéssé képzettek sokaságát. Magában az építésben, karbantartásban, de a mezőgazdasági termékfeldolgozásban és turisztika területén is.

Ezernyi kistelepülésen néhány önkormányzati bérlakást építeni – ez évente legalább háromezer lakást jelent, de ebben semmi profit nincs.

2008-2009-ben több mint száz kistelepülésen vizsgálták a Debreceni Egyetem építész hallgatói, hogy milyen fogadtatása lenne olyan programoknak, ahol az önkormányzati lakásépítés–felújítás lenne a szakemberek és munkanélküliek foglalkoztatásának alapja, a lehető legtöbb helyi, kistérségi építésre alkalmas anyag felhasználásával.

Azt hihetnénk, hogy a polgármesterek még örvendeznek is a fiatalok, szakemberek elvándorlása felett, hiszen kevesebb riválissal kell a következő választáson megküzdeniük. Valójában azonban semmi esélyt nem látnak arra, hogy egy-egy kistelepülés három-négy bérlakás építésére kapjon támogatást. Hiába vállalnák, hogy helyi és kistérségi fiatal munkanélküliek értékteremtő munkáját megszervezik. Hiába fogna össze öt település, ahol összesen évente tíz bérlakás építése elegendő lenne nyolc-tíz szakember és családja részére. Hol van ez a szám a profitszerzésre optimális, egy tömbben felépített 500-1000 darab bérlakás számtól?

A bérlakásépítésre esélytelen településeken hamisan hangzanak a nagyvárosi bérlakásépítők jajkiáltásai. Bizonyosra veszik, hogy megint a nagyvárosok és a nagyvállalkozók nyernek. Hiszen a politikusok bedőlnek a csábos szirénhangoknak. Egyszerűbb néhány lakótelep-építővel megállapodni, mint ezernyi kis helyi akciót megszervezni. A korrupciós játékok tekintetében is, bár erre gondolni sem merünk. A kistelepülések hallgatása pedig úgy értelmezhető: vezetőik képtelenek összefogni.

Mielőtt valaki azt ötletelné, hogy a fiatal szakemberek megtartásához javítgassák a felhagyott, leromlott lakásokat, jelezzük: a kistelepülésekről elmenekülők leromlott lakásai nem alkalmasak korszerű, de rendkívül olcsón üzemeltethető kistelepülési lakások kialakítására. Arról nem is szólva, hogy ezeknek a lakásoknak a nagy részét a környező lakóterületek sokgyermekes munkanélküli képzetlenjei szükségből birtokba fogják venni.

A bérlakásépítés „harci játékának" a fentiekhez hasonlóan fortélyos hadieszközeit, a félinformációk és megtévesztések sokaságát vonultatják fel az ingatlanbiznisz könnyűszerkezetes, gyorsházas, téglaházas, ökoházas, passzívházas megoldásokban utazó nagyvállalkozói. A helyi anyagokból, töredék áron történő, nonprofit építés esélyeit a bizarr szalmaházas építő akciók aligha javítják. Ideje napirendre venni olyan lakásépítési megoldásokat, amelyek kívül esnek a profitra törők látószögén és az építtetők pénzén történő öko-építő kísérleteken, és esélyt adnak – a városok közelében fekvő kistelepülésektől indulva – a települési szakember-bázis megtartásának és otthonteremtésük programjának együttes kifejlesztésére.

A kistelepülési bérlakásépítés komolyan vételéhez a kistelepülések szerveződéseinek a nagyvállalati érdekérvényesítők egyenrangú partnereiként kell megjelenniük.

Ahhoz, hogy érthető legyen, milyen módon valósíthatók meg komfortos lakások a nagyvárosi árakhoz képest fél áron, két lakás-sémát mutatunk be, amelyek engedély nélkül megvalósítható, bérletidíj-kedvezménnyel kompenzálható, házilagos tetőtér-beépítéssel továbbfejleszthető lakások kialakításához is alapot kínálnak. A javasolt megoldások kezdetben 40 négyzetméteren másfél szobás lakásként működnek, házilag, építési engedély nélkül beépíthető 20-25 m² tetőtérrel rendelkeznek. (A sajáterős beépítés bérleti díj kedvezményre ad alapot.) Számos elrendezéssel elhelyezhetők a községek telkein, és bármilyen technológiával megépíthetők. Az alaprajzi megoldások lényegi jellemzője, hogy a lakások gáz nélkül is jól működnek, egy hagyományos fatüzeléses kályhával biztosítható az egész lakás fűtése, a tetőtéri szint temperálását is beleértve.

A javasolt alaprajzok az engedélyezéshez szükséges minimális alaprajzi méretekkel készültek, és szabadon felhasználhatók.

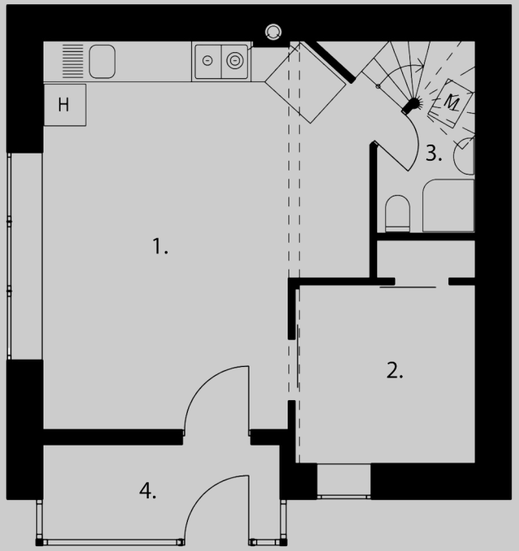

ALAPRAJZ, 1. változat

1. nappali, étkező
2. szoba
3. fürdőszoba
4. előtér

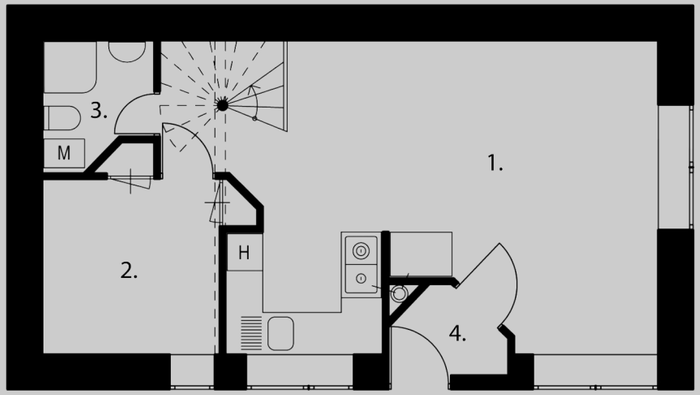

ALAPRAJZ 2. változat

40 m2-es – 25 m² tetőtéri területtel bővíthető – lakások szabadon felhasználható minta-alaprajza,

ÁTLAGOS IS KELL?

– nyílt levél az Egyesülés tagjainak és vándorainak

Ésszerűnek tűnt a decemberi számot úgy kialakítani, hogy a karácsonyi-újévi ajándékok egyikeként valamennyi tagszervezet és tag átadhassa a lapot volt és leendő megbízóinak, a direkt marketinget kikerülve erősítve piaci pozícióit. Hát ez csak részben jött be. A hirdetés-kísérleteknél egyenesen pánikot keltett a tagok részére biztosított hirdetési lehetőség. Még azt hiszik, hogy nincs munkánk, hogy már-már tönkrementünk. Ami igaz lehet, de egy hirdetés feltenné az i-re a pontot.

A tagok fele küldött anyagot, és némi finomítással többségük bemutatásra alkalmassá vált. Komoly dilemmát okozott, hogy érkeztek esszészerű, finoman fogalmazott szöveges anyagok. Ezek aránya a jövőben annak figyelembevételével alakul, hogy a következő lap legalább felének már tudományos igényességű, lektorált anyagnak kell lennie. Ez nem zárja ki, hogy igényes képekben bővelkedjenek a cikkek. Hisz a tudományos igényesség nem a PhD vagy DLA követelményeknek megfelelést jelenti.

Az Egyesülés szellemi holdudvarát aktivizálni kell. Kedvező lenne, ha olyan elemzések, tanulmányok, művész-bemutatók születnének, amelyek készítésébe az Egyesülés tagjai építészetelméleti, művészettörténeti tanulmányok készítésében jártas társakat vonnának be. Egyelőre nem látható a fiatal korosztályban szakíró, elemző, kutató, aki az élő építészet hazai és külföldi áramlataiban otthonosan mozogna.

A küldött anyagok kapcsán kísérletet tettem arra, hogy a problematikus művekre vagy azok előadásmódjára vonatkozó észrevételeimet az érintett alkotók részére megfogalmazzam. Abból kiindulva, hogy nincs rosszabb, mint amikor semmiféle érdemi reakció nincs, vagy helyhiányra és hasonlókra hivatkozva nem kerül a lapba a küldött anyag. Két ilyen kísérletemnek vannak közérdekű vonatkozásai. Itt kell megköszönnöm az észrevételeimre adott reagálásokat, és engedjétek meg, hogy vázoljam a történéseket, úgy, ahogy én látom.

Az egyik esetben személyesen jeleztem, hogy x építésre váró épület rajzát mint nyers Kós-utánzatot, nem akarom megjelentetni. Azt a választ kaptam, hogy x tervet tervtanácson megdicsérték. Egyébként pedig átlagos tervező is kell. Tehetséges építésztől hallani ezt – meredek volt.

A másik esetben egy díjnyertes tervet kértem közlésre, majd az érkezett anyagra az alábbi módon reagáltam: „Csupán a saját észrevételem írom le most. Megpróbálok olyan alkotásokat bemutatni, amelyek művészi építészeti teljesítményt tükröznek. A fenntarthatóság, energiatakarékosság bemutatott teljesítményét nagyra értékelem. Ha ehhez majd építőművészeti teljesítmény is társul, ami nyilván nem zárja ki a szintén nagyon szimpatikus puritánságot, akkor örömmel fogom (. . .) bemutatni a munkát."

A válasz: „Az *Országépítő* szerkesztőjének olyan nyitott szemléletű embernek kéne lennie, aki mást is be tud fogadni és bemutatni, mint az Egyesülés fővonalába tartozó tervezők munkája. (. . .) Mindenképpen fontos lenne, hogy ne törjön pálcát egy szerkesztő mások felett, akik máshogy terveznek (és gondolkoznak), mint ő."

Ezek a kritikai véleményekre adott reakciók nem egyszerű visszavágások, hanem nagyon fontos jelzések: tudomásul kellene vennem, hogy a bemutatásra szánt anyagban tükröződő építőművészeti teljesítmény létét és jelentőségét nem kérdőjelezhetem meg.

Azért vállaltam az *Országépítő* szerkesztését, hogy legalább nemzetközi színtéren elismertté váljon az Egyesülés építészeti és társadalomformáló teljesítménye. Mert a hazai építész elit (ritka kivétellel) évtizedek óta lazán lekezeli az Egyesülésben születő munkák egy részét, a sommás vélemények alapján a többségét. Innen nézzük a dilemmámat!

Ahhoz, hogy ez a helyzet megváltozzon, nem tűnik jó útnak, ha az organikusnak mondott építészetet művelők a múlt századelő modernjeinek kompozíciós és részletalakító eredetisége nélkül igyekeznek „simulni", hasonulni a hazai főáramhoz, az egyszerűség-tisztaság „elvű" építészeti felfogáshoz. És erről hallgatni nem lehet. Arról sem, ha a túlbonyolított, egymásra halmozott görbített-cakkozott formák giccsre hajazó barkácsoló hozzáállásra utalnak, de alkotóik úgy vélik, hogy munkáik rokoníthatók Makovecz Imre és Csete György szabadon formált alkotásaival.

Ma még nem természetes, hogy véleményünket kis köreinkben világosan elmondjuk. Szerintem az Egyesülésben lassan húsz éve szinte csak a vándorok felvételénél fogalmazódnak meg építészetkritikai elvek. Az *Országépítő* kapcsán sokan éveken át magukban füstölögtek, hogy munkáik, éppen a legjobbnak gondolt alkotásaik nem jelentek meg.

Ahhoz, hogy ne termelődjenek újra a sérelmek és belső feszültségek, kölcsönös odafigyelés és kommunikáció lesz szükséges. Ennek érdekében a jövőben is megfogalmazom az észrevételeim. Örülnék, ha ezeket és a válaszokat az érintettek kívánságára az Egyesülés tagjai körében megvitatnánk. Annak jegyében, hogy a nemzetközi színtérre kilépés előfeltétele a bemutatott alkotásokban érvényesülő egyéni építőművész arculat. Az talán nem kétséges, hogy ennek az arculatnak összetéveszthetetlen, sajátos vizuális megnyilvánulások együttesében kellene megmutatkoznia. Hogy ez mennyire a világszemlélet nagyvonalúságán, a mély empátián és hasonlókon múlik, egyetlen nem-organikus építésszel hadd példázzam: Pécsett Pelényi Margit építőművészeti teljesítménye egyetlen görbület alkalmazása nélkül is, kompozícióinak egyéni összefogottságával, eleganciájával kiemelkedett a mintegy száz délnyugat-magyarországi építészalkotásaiközül.(Természetesen más jeles szereplők is voltak.)

Hivatkozott második véleményemben a díjazott épületből hiányoltam a művészi építészeti, másképpen: építőművészeti teljesítményt. Egy kiváló mestermunkából hiányoltam. Azon az alapon, hogy a Kós Károly Egyesülés értékszemlélete szerint az az építészeti teljesítmény, amely túl van a mesterségbeli alaposságon, és a hazai oktatásban még érvényes építészeti sablonok okos alkalmazásán. Költőiséget, lélekmelengető hangulatot és hasonlókat kerestem, és a felületkialakításnál találtam is. De hiszen éppen ez az egész épületben folytatódni nem látszó érzékenység adott ötletet egy elemző számára, hogy az ilyen épü-

leteket posztorganikusnak nevezze. Azt jelezve a fogalmommal, hogy az építész az egészségesen hűvös, semleges „egyszerűség” révén kikeveredett az organikusság bűvköréből. Csakhogy az elemző által posztorganikusnak titulált építészekre éppen nem jellemző, hogy holmi felületreformmal együtt az egész épület „átszellemítéséről” is lemondtak volna.

A szerkesztő – a szerkesztő csapat felől megerősítést kívánó – kérései:

1. Vegyük komolyan a közlés alapkövetelményeit. Mert a múltban a fotók minősége és semmit-mondása vagy a szövegek csiszolatlansága bőven adhatott okot a nem-közlésre. Legalábbis az elmúlt hónap tapasztalatai erre utalnak. A kért képminőséget a küldött anyag tizede produkálta. (Köztük az én anyagom is gyengének bizonyult.) A képek többsége nem mutatta be azt az épületet, amelynek részletei pedig kiváló alkotásra utaltak. Az alkotásokra vonatkozó adatok hiányosak voltak, a szövegek között alig fordult elő olyan, amely az Egyesülés hitvallásával bármi kapcsolatot mutatott volna.

2. Ahhoz, hogy minden tag magáénak érezze a lapot, a kivitelező és beruházó tagszervezetek számára rendszeres bemutatkozási és hirdetési lehetőséget javasolok. A lap fenntartását segítő hirdetések arculatára vonatkozó követelményeket fokozatosan szigorítani javaslom. A lap támogatásának biztosítása érdekében nem szerencsés a terjedelem 10-15 százalékát meghaladó terjedelemben hirdetéseket közölni. Egyelőre azonban egy százaléknál tartunk.

3. Nem titok, hogy az Egyesülés jelenlegi és volt vándorai többségének (és nem csupán nekik) nem erőssége a művészi színvonalú szabadkézi rajz, egyáltalán a rajzok kézzel készítése. Így nem igazán érzékelhetik, miért mondja Makovecz Imre, hogy engedélyezési tervet géppel ne rajzoljanak. Merthogy a szabadkézi rajzban megjelenő költőiség, lélek-rezdülések elpusztulnak a gépi rajzokban, de legalábbis nincs mit átmenteni a gépi rajzba, ha nem jöttek létre előzetesen a véletlenek szikrázó finomságai. A szabadkézi rajzok nem arra valók, hogy „a terv mögött rejlő időbefektetést, gondolkodás mennyiségét” azokon át ítéljük meg. Hálás vagyok ezért a kulturált, de igaztalan vélekedésért. Mert esélyt ad arra, hogy világossá tegyük, milyen hatalmas előnye van az alkotónak, ha festőigrafikai eszköztára bőséges.

Az Egyesülés halaszthatatlan feladata, hogy az egyébként egy-két év alatt kifejleszthető grafikai eszköztár elérését a vándorok számára elősegítse.

Az *Országépítő* erőssége lehet az, ha a megvalósult épületek létrehozásának indító mozzanatai az expresszív grafikai-festői megnyilvánulásokban megőrződnek. Aligha létezik nagyformátumú építőművész, akinek grafikai, festői vázlatai ne lennének egyenrangúak épületeik értékeivel.

a szerkesztő

A KÓS KÁROLY ALAPÍTVÁNY köszönetet mond mindazoknak, akik 2009-ban személyi jövedelemadójuk 1 százalékával támogatták. Az ebből a forrásból 2010-ben befolyt 125.353 forintot a Kós Károly Egyesülés Vándoriskolájának működtetésére fordítottuk. Kérjük, hogy 2011-ben is támogassák adójukból Alapítványunkat. Adószámunk: 19193580-2-42

A KÓS KÁROLY EGYESÜLÉS ÖRÖKÖS TAGJAI: Kálmán István • Kampis Miklós • Makovecz Imre • **CÉGEK:** Archevil Kft. • AXIS Építész Iroda Kft. • BAU-SYSTEM Építőipari Szolgáltató és Kereskedelmi Kft. • BEÖTHY & KISS Építésztervező és Geodéta Mérnökiroda Kft. • BODONYI Építész Kft. • Csíky és Társa Beruházás-szervező Kkt. • DÉVÉNYI ÉS TÁRSA ÉPÍTÉSZ Kft. • HADAS MŰTEREM Építész és Művészeti Kft. • KOMÁRY Építő Kft. • KÖR ÉPÍTÉSZ STÚDIÓ Kft. • KŐSZEGHY ÉPÍTÉSZET Kereskedelmi és Szolgáltató Bt. • KVADRUM Építész Kft. • MAKONA Építész Tervező és Vállalkozó Kft. • Mediterrán Kerámia Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. • MÉRMŰ 87 Építészeti és Geodéziai Kft. • PAGONY Táj- és Kertépítész Kft. • PARALEL Építésziroda Kft. • SÁROS és Társa Építésziroda Bt. • TÁJRAJZ Tájépítész Bt. • Tónus Építész és Mérnöki Tervező Kft. • Trilit Kft. • TRISKELL Épülettervező Ipari Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. • UNITEF-83 Műszaki Tervező és Fejlesztő Zrt. • Vándorépítész Tervező és Szolgáltató Kft. • **EGYÉNI TAGOK:** Balogh Levente • Bogos Ernő • Csémy Olivér • Ekler Károly • Eszenyi Ákos/Felvidéki Építész Műhely Kft. • Esztány Győző • Farkas Miklós/Pallér 2. Kft. • Frisch Mihály • Gerle János • Hayde Tibor/NRZST. Kft. • Litkei Tamás György/PM Design Kft. • Litomericzky Nándor • Müller Csaba • Papp Vilmos • **TÁMOGATÓK:** Bonex Építőipari Kft. • Compart Stúdió Kft. • Arker's Stúdió Kft. • Farkas Építésziroda • Felületkémia Kft. • Forma Rt. • HADAS MŰTEREM Építész és Művészeti Kft.

a Kós Károly Egyesülés folyóirata • Megjelenik negyedévenként • Kiadja az Egyesülés nevében a Kós Károly Alapítvány; 1034 Bp., Kecske utca 25., bankszámlaszám: 10402166-21629530-00000000 • Felelős kiadó: Dévényi Sándor és Zsigmond László • Főszerkesztő: Makovecz Imre Felelős szerkesztő: Kőszeghy Attila; wiewsanddetails@gmail.com • Lapterv és tipográfia: Makovecz Benjamin; makoveczb@mail.datanet.hu • Nyomás: Progresso Print Kft., Budapest. • ISSN 0866-0069 • A lap előfizethető átutalással, vagy az Alapítványtól igényelt csekken, illetve személyesen • Szerkesztőségi ügyintézés, szervezés, előfizetés, régi példányok árusítása: Artbureau Kft. 1065 Bp., Nagymező u. 4. I/128. telefon/fax: 322-0677; e-mail: haabkatalin@gmail.com • Egy szám ára: 750 Ft. Előfizetési díj a 2011. évre 2800 Ft. Külföldi előfizetőinknek a postaköltséget is felszámítjuk • MEGVÁSÁROLHATÓ: Budapest Galéria, 1056 Budapest, Szabadsajtó út 52. • D2K (1066. Bp., Ó u. 19.), • UR Könyvkiadó Ker. és Tipográfiai Stúdió Kft. (1122 Bp., Városmajor utca 28.) • Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Bp., Karinthy Frigyes út 9.) • Fehérlófia Könyvesbolt (1084 Bp., József u. 8.) • FOK-TA Bt. Budapesti Teleki Téka, 1088 Budapest, Bródy Sándor u. 45. • FUGA Budapesti Építészeti Központ, 1052 Budapest, Petőfi Sándor u. 5 • Gondolat Könyvesház, 1053 Bp., Károlyi Mihály u 16. • Heltai Gáspár Könyvesbolt (1054 Bp., Alkotmány utca 2.) • Írók Boltja, Parnasszus Kiadó Kft. (1061 Bp., Andrássy út 45.) • Kós Károly Alapítvány/Artbureau Kft. (1065 Bp., Nagymező utca 4.) • Líra és Lant Zrt. Szakkönyváruház (1065 Bp., Nagymező u. 43.) • Litea Könyvesbolt és Teázó (1014 Bp., Hess András tér 4.) • Lord Extra Kft. könyvesboltja (6800 Hódmezővásárhely, Andrássy út 5-7.) • Lyra Könyvesház (2600 Vác, Piac utca 1.) • Magyar Építőművészek Szövetsége (1088 Bp., Ötpacsirta utca 2.) • Püski Kiadó Kft. (1122 Bp., Krisztina krt. 26.) Rádai Könyvesház (1092 Bp., Ráday utca 27.) • SZKITIA Nagykereskedés (1062 Bp., Szondi út 60.) • Vince Kiadó Műcsarnok könyvesboltja (1146 Bp., Dózsa György út 37.) • Honlap: www.orszagepito.hu

ára 750 ft

9 770866 006003 10004